

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR PEDAGOGIK OCH SPECIALPEDAGOGIK

Ungdomars övergång från skola till arbetsliv

En undersökning av ungdomars förhållande mellan skola och
arbetsliv samt ungdomars synpunkter på vägledning i
gymnasieskolan och Arbetsförmedlingen

Takae Dubar

Examensarbete:	15 hp
Program:	Tvärvetenskaplig kurs och examensarbete, LAU925:2
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Vt 2013
Handledare:	Ulla Berglindh
Examinator:	Mattias Nylund
Rapport nr:	VT13-IPS-26 U/V VAL LAU925

Abstract

Examensarbete:	15 hp
Program:	Tvårvetenskaplig kurs och examensarbete, LAU925:2
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Vt 2013
Handledare:	Ulla Berglindh
Examinator:	Mattias Nylund
Rapport nr:	VT13-IPS-26 U/V VAL LAU925
Nyckelord:	ungdomar, ungdomsarbetslöshet, gymnasieskolan, studie- och yrkesvägledning, studie- och yrkesvägledare, Arbetsförmedlingen, vägledning,

---

Syfte

Den här studien syftar till att undersöka faktorer som påverkar ungdomars övergång från skola till arbetsliv. Samt undersöker studien faktorer för ungdomar som har svårt att hitta sitt vägval eller sitt yrkesmål. Förutom detta syftar studien till ungdomars synpunkter på studie- och yrkesvägledning i samhället, nämligen i gymnasieskolan och Arbetsförmedlingen. Även undersöker studien ungdomars behov som har svårt att hitta sitt vägval eller sitt yrkesmål.

Teori

I studien redovisas faktorer som möjligtvis influerar övergången från skola till arbetsliv utifrån fyra olika aspekter: arbetsmarknaden, den sociologiska aspekten, den socialpsykologiska aspekten och värdering av arbete. I arbetsmarknaden diskuteras behov av arbetsmarknaden och som har förändrat sig en hel del idag. Den sociologiska aspekten handlar om socialgrupp, kön, etnisk bakgrund och den lokala kontexten. Den socialpsykologiska aspekten redovisar etablering av självbild och självförtroende i relation med sociala och personliga faktorer. I värderingen av arbete beskrivs ungdomars ideal arbete som kan avgöra deras yrkesval.

Metod

Metoden som användes i den här studien var en kvantitativ undersökning i form av en webbenkät. Denna enkät skickades till ungdomar som har gått ut gymnasiet, de flesta är mina gamla elever som har läst japanska på olika gymnasieskolor i Göteborg och i Skövde. Dessutom användes *snöbollsmetoden*; jag bad deltagarna att fråga deras vän/väninna om han/hon vill delta i denna enkätundersökning. Enkäten skickades till 31 ungdomar och slutligen fick svar från 33 ungdomar.

Resultat

Studiens resultat visade sig att de fyra aspekterna som redovisas i metoden influerar ungdomars vägval efter gymnasiet: arbetsmarknaden, kön i den sociologiska aspekten, självbild och självförtroende i den socialpsykologiska aspekten, och värdering av arbete. Faktorer för ungdomar som har svårt att hitta sitt val är den mindre arbetsmarknaden, osäkerheten om självbild och självförtroende och lägre värdering av arbete. När det gäller ungdomars synpunkter på vägledningen i gymnasieskolan och Arbetsförmedlingen är de flesta ungdomar otillfredsställda. Ungdomar som har svårt att hitta sitt val önskar att prova olika yrken för att hitta ett passande yrke, samt mer stöd från studie- och yrkesvägledning i gymnasieskolan.

Innehållsförteckning

1. Inledning och bakgrund.....	1
2. Syfte och frågeställningar	2
3. Litteraturgenomgång	3
3.1 Möjliga faktorer som kan påverka ungdomars övergång från skola till arbetsliv.....	3
3.1.1 Arbetsmarknaden	3
3.1.2 Sociologisk aspekt	3
3.1.3 Socialpsykologisk aspekt	4
3.1.4 Värdering av arbete.....	5
3.2. Vägledning i samhället	5
3.2.1 Livslång vägledning på europainivå och i Sverige	5
3.2.2 Vägledning vid grundskola och gymnasieskola	6
3.2.3 Vägledning vid Arbetsförmedlingen	7
4. Metod.....	8
4.1 Definition av ungdomar	8
4.2 Val av metod.....	8
4.3 Urval av undersökningsgruppen	9
4.4 Undersökningens genomförande	9
4.5 Bortfall.....	10
4.6 Etiska överväganden.....	10
4.7 Undersökningens tillförlitlighet.....	10
5. Resultat.....	12
5.1 Bakgrundfrågor.....	12
5.2 Förhållande efter gymnasiet och fram till nu.....	14
5.3 Drömyrke och yrkesmål	16
5.4 Studie- och yrkesvägledning i skolan och Arbetsförmedlingen	16
5.5 Värdering av arbete och dess roll i livet.....	17
6. Analys och diskussion	19
6.1. Faktorer som påverkar ungdomars övergång från skola till arbetsliv	19
6.1.1 Könskillnad	19
6.1.2 Arbetsmarknadens påverkan	20
6.1.3 Den socialpsykologiska aspekten: Osäker självbild och självkänedom	20
6.1.4 Värdering av arbete.....	21
6.1.5 Faktorer för ungdomar som har svårt att hitta sitt vägval eller sitt yrkesmål	22
6.3 Ungdomars synpunkter på vägledningen i samhället.....	22
6.3.1 Positiva synpunkter på studie- och yrkesvägledning i gymnasieskolan	23
6.3.2 Negativa synpunkter på studie- och yrkesvägledare.....	23
6.3.3 Orsaker till att inte ha något behov av studie- och yrkesvägledare	25
6.3.4 Synpunkter om ungdomar som har kontaktat Arbetsförmedlingen.....	25
6.3.7 Behovet för ungdomar som har svårt att hitta sitt yrkesmål	26
6.4 Avslutande diskussion och förslag till fortsatt forskning	27
Referenslista.....	29
Bilaga	31

1. Inledning och bakgrund

Sedan jag började arbeta som språklärare i japanska på flera gymnasieskolor har jag funderat på varför det alltid finns elever som inte har bestämt sig eller inte vet vad de skall välja för inriktningsval efter gymnasiet. De brukar säga: ”jag vet inte vad jag ska göra”, eller ”jag är så skoltrött så jag behöver ta en paus”. Dessutom har jag träffat några ungdomar som har gått ut gymnasiet men som ännu inte har något yrkesmål i och för sin framtid. De brukar säga ”jag vet inte vad jag vill jobba med”. Däremot finns det ungdomar som har bestämt sig att studera vidare för att uppnå sitt yrkesmål i framtiden eller att börja arbeta efter gymnasiet. De ungdomar som inte har något vägval eller sitt yrkesmål efter gymnasiet ser sig som vilsna i samhället.

Jag minns att när jag gick i gymnasiet på 90-talet i Japan, vilket är mitt hemland där jag är född och uppvuxen, då var det så att alla i min skola hade gjort sitt vägval eller sitt yrkesmål och ingen som blev arbetslös direkt efter gymnasiet. Dessutom gav alla personal i skolan, speciellt mentor och studie- och yrkesvägledare, stöd till eleverna under ständigt pågående process för att eleven skall hitta sitt vägval.

Dagens övergång från skola till arbetsliv har blivit allt mer komplicerad jämfört än förut. På grund av individualisering frigör sig individen från sociala bindningar och traditioner och tar på sig ett ökat ansvar för planering för sin framtid (Lidström 2009). Trots denna frigörelse är det allt svårare för ungdomar att planera och orientera sig i övergången från skola till arbetsliv. Professorn i kultursociologi vid Linnéuniversitetet Mats Trondman talade om ungdomars förändrade villkor i Nyheter P4 Jönköping den 25:e oktober 2011:

Ungdomstiden är så lång idag. [...] De flesta hinner bli tjugofem till trettio år innan de befinner sig där. [...] Det är ju så att vi har en arbetsmarknad som är mindre, och ofta tänker vi att det krävs utbildning för att nå de positionerna. Så det är en förändring av arbetsmarknaden som gör att inträdet kommer mycket senare. Med det följer ju att vi har förlängt ungdomstiden med skola, så utbildning är sättet att hantera det på. [...] Kraven idag tror jag är mer diffusa. De är ungefär så att ”man måste hitta sig själv”, ”bara man blir lycklig” och så vidare. Men hur ska det egentligen gå till? (www.sverigesradio.se 25:e oktober 2011)

Orsaker till att ungdomar som har svårt att hitta sitt vägval eller sitt yrkesmål efter gymnasiet kan vara den mindre arbetsmarknaden som Trondman påpekar ovan. Men det verkar inte bara vara så, utan problemet med hur ungdomar kan hitta sig själv är också en anmärkningsvärd orsak som Trondman även nämnt ovan. Om ungdomar inte kan hitta sig själv i samhället, då riskerar de att befinna sig utanför skola eller arbetsliv, nämligen arbetslös.

Sveriges ungdomsarbetslöshet är relativt högt och detta diskuteras nästan dagligen i radio och tv. Ungdomsarbetslöshet bland yngre än 25 år ligger på 23,3% vilket är över EU27 länders snitt och som är på 23,2% under år 2012.¹ Denna procentandel medräknar ungdomsarbetslösheten som den del av ungdomarna som vill arbeta och aktivt söker arbete men inte har funnit något arbete. Problemet är ungdomsarbetslösheten exklusive heltidsstudenter av arbetskraften vilket är också relativt högt. Ungdomsarbetslösheten exklusive heltidsstudenter av arbetskraften 15-24 år i Sverige ligger på 14.1% år 2011.² Enligt

¹ Ekonomifakta: Ungdomsarbetslöshet - internationellt
<http://www.ekonomifakta.se/sv/Fakta/Arbetsmarknad/Arbetsloshet/Ungdomsarbetsloshet-internationellt/>

² Ekonomifakta: Fokus på - Ungdomsarbetslös- hetsstatistiken
<http://www.ekonomifakta.se/sv/stand-alone/Fokus-pa-ungdomsarbetsloshetsstatistiken/>

Ekonomifakta är mätmetoden oförenig i olika länder och det är därför svårt att jämföra denna arbetslöshet med andra länder. Dock kan det konstateras att under år 2011 sökte 149 300 ungdomar aktivt arbete och 68 400 ungdomar lyckades att få ett arbete. Detta illustrerar att det finns en problematik kring ungdomars inträde på den svenska arbetsmarknaden (Ekonomifakta 2013).

Behovet av vägledning finns naturligtvis hos alla ungdomar, speciellt för dem som har svårt att hitta sitt vägval eller hitta sitt yrkesmål. I Sverige erbjuds huvudsakligen vägledning till ungdomar vid utbildningsinstitutioner, nämligen studie- och yrkesvägledning i skolan, den offentliga Arbetsförmedlingen och kommunala ungdoms- och arbetsmarknadsenheter samt vägledningscentrum. Trots att dessa olika vägledningar som finns, finns det kritik mot dessa vägledningar, speciellt studie- och yrkesvägledning i skolan och Arbetsförmedlingen. Enligt en debattartikel den 2:a januari 2011 av Fjelkner, ordförande av Lärarnas riksförbund, har skolans studie- och yrkesvägledning fått hård kritik i flera rapporter från Skolverket. Dessa rapporter visar bl.a. att rektorerna ofta brister i sin styrning, ledning och kvalitetssäkring av studie- och yrkesvägledningen och på friskolor saknas ofta helt studie- och yrkesvägledare. Skolverkets utvärderingar av grundskolans och gymnasieskolans studie- och yrkesvägledning indikerar också att unga inte får de kunskaper och erfarenheter de har rätt till för att kunna göra sitt val i utbildning och arbete (Skolverket 2005, 2007, beskrivs av Lidström 2009).

I avseende på vägledningen vid Arbetsförmedlingen, uppfattar individen ofta kontakten med Arbetsförmedlingen som negativa, och upplever att de bOLLAS fram och tillbaka mellan åtgärder och arbetslöshet, med påtvingade aktiviteter föga relaterade till individens önskemål och tidigare erfarenheter (SOU 2007:2 beskriven av Lidström 2009).

Mina funderingar är alltså vilka faktorer som påverkar ungdomars övergång från skolan? Vad är de egentliga orsakerna för ungdomar som har svårt att bestämma sitt vägval eller sitt yrkesmål? Vad tycker ungdomar egentligen om vägledningen i samhället? Vilket stöd och hjälp behöver ungdomar? Med utgångspunkter i dessa funderingar konstaterar jag mitt syfte och frågeställningar som nedan. Förhoppningsvis kan den här uppsatsen bidra till att förbättra ungdomars förhållande till deras framtid samt ge goda idéer för hur samhället kan hjälpa ungdomar.

2. Syfte och frågeställningar

Utifrån mina funderingar ovan konstateras uppsatsens frågeställningar två delar som är relevanta gentemot varandra. Den första delen handlar om faktorer som påverkar ungdomars vägval eller sitt yrkesmål efter gymnasiet. Samt faktorer för ungdomar som har svårt att hitta sitt vägval eller yrkesmål. Den andra delen handlar om ungdomars synpunkter på vägledning i samhället, nämligen studie- och yrkesvägledare i gymnasieskolan och Arbetsförmedlingen och deras behov för vägledningen i samhället.

- Vilka faktorer som påverkar ungdomars vägval eller sitt yrkesmål efter gymnasiet?
- Vilka faktorer som kan upptäckas för ungdomar som har svårt att hitta sitt vägval eller sitt yrkesmål?

Samt

- Vad är ungdomars synpunkter på vägledning i samhället, nämligen i gymnasieskolan och Arbetsförmedlingen?

- Vilket stöd och hjälp behöver ungdomar som har svårt att hitta sitt vägval eller sitt yrkesmål?

3. Litteraturgenomgång

I det här avsnittet vill jag till att börja med att redovisa några möjliga faktorer som kan påverka ungdomar övergång från skola till arbetsliv med utgångspunkt av fyra aspekter: arbetsmarknaden, den sociologiska aspekten, den socialpsykologiska aspekten, och värdering av yrke. Därefter redovisar jag beskrivningen om vägledningen på Skolverkets och Arbetsförmedlingens hemsidor. Detta för att granska om vägledningen i gymnasieskolan och Arbetsförmedlingen driver och beskriver verkligen är utifrån ungdomars synpunkter i diskussionen.

3.1 Möjliga faktorer som kan påverka ungdomar övergång från skola till arbetsliv

3.1.1 Arbetsmarknaden

Arbetsmarknaden påverkar naturligt ungdomars val som Trondman (2011) poängterar ovan. Arbetsmarknaden influeras ofta av låg/högkonjunktur, samt globalisering och internationalisering. SAF (Svenska Arbetsgivareföreningen) sammanfattar de största förändringarna i produktionen och kraven på arbetsmarknaden (Jonsson 1999). Två av dem är: från enkla arbetsuppgifter till mer kvalificerade och från produktionsorientering till kundtänkande och service. Detta innebär att företagen idag vill ha anställda/ungdomar som är högbildade och som kan klara av kvalificerade jobb, är företagsamma, ha en bra attityd, kan samarbeta och är mottagliga för kunders och andras önskemål. Följaktligen skapar denna företeelse två grupper: en kärnarbetskraft grupp vilket fast anknyter till arbetsmarknaden och en grupp som har svag arbetsmarknadsanknytning (Socialstyrelsen, Jonsson 1999). Den första nämnda gruppen har goda jobb, säkra anställningsvillkor och god löneutveckling. Den andra nämnda gruppen är präglad av mindre kvalificerade jobb, deltidsjobb och som har osäkra och eller tidsbegränsade anställningar. För det mesta har många ungdomar inte den kompetensen för den första gruppen och de hamnar vanligen inom den andra gruppen. Detta arbetsmarknadsförhållande kan vara en av orsakerna för ungdomar att bestämma sig om han/hon vill satsa på att studera vidare för att träda in på den första gruppen eller nöjda sig i den andra gruppen.

3.1.2 Sociologisk aspekt

Sociologiska faktorer handlar om socialgrupp, kön, etnisk bakgrund och den lokala kontexten som kan påverka ungdomars val. Karin Fransson (2004), universitetsadjunkt i pedagogik vid Lärarhögskolan i Stockholm, och Gunnel Lindh (2004), universitetslektor i pedagogik vid Uppsala universitet, skriver att ungdomar från högre socialgrupper oftast väljer än andra ungdomar de alternativ som i första hand leder vidare till fortsatta studier. Dessutom konstateras det att unga som är bättre rustade med högre kvalifikationer och familjer som kan bidra kan tillvarata de nya möjligheterna (Du Bois-Reymond 1998; Furlong & Cartmell 1997,

beskriven av Lidström 2009). Detta kan tolkas att ungdomar i högre socialgrupper kan satsa på högre utbildning med hjälp av deras familjer, medan ungdomar i lägre socialgrupper har svårt att göra detta. Detta kan vara en orsak för ungdomar i lägre socialgrupper att tveka till högre utbildning, vilket följaktligen försvårar för dem att bestämma sitt yrkesval.

I fråga om kön finns det könfördelning på arbetsmarknaden. Områden som vård och omsorg är kvinnodominerande och teknik och ingenjörer är mansdominerande. Katarina Muhr (2013), en redaktör av Spionen, skriver att många av utbildningar är segregerade när det gäller kön, till exempel andel män på sjuksköterskeprogrammet vid Göteborgs Universitet var det endast 16 procent av nybörjarna åren 2010/2011. Däremot finns det endast några få kvinnor på maskiningenjörsutbildningen vid Chalmers. Detta kan tolkas att könfördelning också kan vara möjlig orsak till för ungdomar att tveka att satsa på något yrke som är kvinno- eller mansdominerande. Ytterligare konstaterar Lidström (2009) ur resultaten av sin undersökning att fler män är mer målinriktade medan kvinnorna är mer flexibla i sina karriärrelaterade framtidsalternativ. Dessutom visade Lidströms undersökning att unga kvinnor beskriver att de har större svårigheter på arbetsmarknaden än män på grund av graviditet och att de är småbarnsmammor.

När det gäller etnisk bakgrund, således med invandrarbakgrund, beror det också på om ungdomar är utländskt födda eller svenskt födda, så kallade andra generationens invandrare. Lena Lidström (2009) framhåller i sin avhandling som undersökte 52 unga vuxna mellan 25-29 år, att de unga vuxna som har immigrerat till Sverige de senaste åren står inför nya svårigheter att börja etablera sig på arbetsmarknaden. Undersökningen av Katrin Goldstein-Kyaga (1999), docent vid Pedagogiska institutionen i Stockholm, visar att grupper av samma eller liknande nationellt ursprung koncentreras till vissa yrkesområden och denna yrkestadition kan leva kvar inom en etnisk grupp i flera generationer. Goldstein-Kyaga framhåller dessutom att invandrare oftare satsar på utbildning för att få ett bra jobb och för att slippa arbetslöshet i framtiden, något som i större utsträckning drabbar invandrare. Det kan tolkas att ungdomars invandrarbakgrund möjligtvis kan vara en avgörande faktor för deras val eller yrkesmål i deras framtid.

Med avseende på den lokala kontexten, visade det i Lidströms avhandling (2009) att skillnaderna mellan de lokala kontexterna är väsentlig. I Lidströms avhandling uttrycker unga vuxna i glesbygden ofta ortens ogynnsamma förutsättningar, däremot kommenterar unga vuxna i storstadsförorterna sällan bostadsorten. Dessutom presenterar sig unga vuxna i storstadsförorterna som mer oberoende av andra människor, således familj eller människor i sin bostadsort, medan det sociala kapitalet anses vara väsentlig i glesbygden. Detta kan översättas att ogynnsamma förutsättningar i glesbygd eventuellt kan försvåra deras vägval och deras sociala kapital kan också påverka deras vägval.

3.1.3 Socialpsykologisk aspekt

Hur ungdomar uppfattar sig själva och hur de värderar sin egen förmåga är avgörande för vilka mål de sätter upp för sitt yrkesliv, skriver Rose-Marie Ahlgren (1999), FD i pedagogik. Ahlgren beskriver ytterligare att genom interaktionen med andra människor skapas en mängd uppfattningar och bilder av sig själv beroende på hur han/hon relaterar sig till andra och hur andra reagerar på hans/hennes beteende i olika sammanhang. Resultaten av tolkningen av andras reaktioner ligger till grund för individens självvärdering. Denna självvärdering utgör i

sin tur grunden för individens självförtroende, det vill säga tilltron till sin egen förmåga när man står inför till att utföra en handling i en viss situation till exempel sitt val efter gymnasiet.

Faktorer som påverkar självbilden är således sociala och personliga faktorer. Den sociala faktorn är andra människor som värderar individen. Detta kan vara grupper av individer, organisationer eller samhällen, vilket betecknas som *generaliserade andra*. Den sociala faktorn kan också vara de personer som har större betydelse för individens självbild, som till exempel lärare, klasskamrater, syskon och föräldrar, vilket kallas *signifikanta andra* (Ahlgren, 1999, s.96).

Den personliga faktorn som påverkar självbilden innebär att individens möjlighet att göra adekvata tolkningar av andras reaktioner på sitt beteende och att våga ompröva sin värdering av sig själv genom att modifiera sin värdering av sig själv för att nå en större självkänedom. Att ha en god tolkningsprocess av andras reaktioner och skapa en positiv självvärdering leder till att ha ett starkt självförtroende, vilket in sin tur utgör den bas individen utgår från då han/hon bedömer sina förutsättningar att klara av en bestämd uppgift eller situation så som val efter gymnasiet. (Ahlgren, 1999, s.102, 106).

James Dresch (2010), utbildare på SYV-utbildningen i Göteborg, och Anders Lovén (2010), fil. lic. i pedagogik, skriver att genom en assimilation och internalisering av samhällets normer och värderingar blir normer och värderingar en del av individen själv. Ett mål för god vägledning är att överföra normer och värderingar, ge individerna insikt om och möjlighet att bearbeta sina attityder och värderingar. För att göra detta, *signifikanta andra*, som nämns ovan således föräldrar, studie- och yrkesvägledare, lärare och kamrater, har en viktig roll.

3.1.4 Värdering av arbete

Hur ungdomar värderar arbete är en möjlig faktor som kan bestämma deras vägval och yrkesmål. Tom Hagström (1999), arbetspsykolog, adj. professor i arbetslivspedagogik samt forskare vid Arbetslivsinstitutet, säger att arbete för ungdomar kan innebära något centralt i livet, självförverkligande, altruistiskt, eller en tillfällig försörjning som är löst förankrade. Ungdomars ideala arbete är i detta sammanhang anmärkningsvärt och beroende på deras idealarbete kan deras arbetsmål vara kort- eller långsiktiga, konkreta eller abstrakta. Idealen kan antas få en vägledande roll för sättet att orientera sig och handla i förhållande till arbete och yrke (Hagström, 1999, s.114, 115, 123). Om arbetets innerbörd är hög för honom/henne, då är det möjligtvis enklare att hitta sitt vägval eller sitt yrkesmål. Om arbetets innerbörd däremot är låg, då är det förmodligen svårt att bestämma sitt yrkesmål, eller lättare sagt han/hon har inget behov för detta. Han/hon kan ta vilket jobb som helst som erbjuds.

3.2. Vägledning i samhället

3.2.1 Livslång vägledning på europainivå och i Sverige

På Europainivå inom EU finns policynätverket – The European Lifelong Guidance Policy Network, ELGPN, som syftar till att utveckla studie- och yrkesvägledningen och höja kvaliteten i livslång vägledning inom EU's medlemsländer. Livslång vägledning omfattar alla

aktiviteter som vid någon punkt i livet, hjälper människor att göra utbildningsmässiga och yrkesmässiga val och att hantera sin karriär. Detta policynätverk framhåller att det finns ett växande behov av kvalitativ vägledning under hela livet för att hjälpa medborgarna att hantera alla övergångar mellan utbildning, yrkesutbildning och arbetsmarknad. Arbetsförmedlingen är också representerat i ELGPN och deltar i det europeiska vägledningssamarbetet (Skolverket 2012).

3.2.2 Vägledning vid grundskola och gymnasieskola

Vägledningen vid utbildningsinstitutioner finns således i grundskola, gymnasieskola, samt vid universitet/högskola. Här vill jag fokusera på vägledningen i grundskola och gymnasiet vilket mest berör ungdomar i den här undersökningen.

I skollagen står det om studie- och yrkesvägledning som följande:

Skollagen (2010:800) ställer krav på studie- och yrkesvägledning. Elever i alla skolformer, utom förskolan och förskoleklassen, ska ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses.

Att Sveriges elever ska kunna granska olika valmöjligheter och ta ställning till framtidsfrågor är viktiga strävansmål som rör hela skolans personal. (Skolverket, 2012)

Skollagen betonar dessutom livslång vägledning som en central del av det livslånga lärandet, samt beskriver vägledningsroll så att de ska kunna tillgodogöra sig stora mängder information och att kritiskt kunna granska den marknadsföring som sker av olika utbildningar.

Skolverket har gett ut allmänna råd och kommentarer om studie- och yrkesorientering 2009 som är rekommendationer till stöd för hur skolans författningar kan tillämpas.

I de allmänna råden (2009) står det:

Studie- och yrkesorientering förekommer i undervisningen, i olika former av vägledning och genom informationsinsatser och berör all personal i skolan. De yrkeskategorier som arbetar med studie- och yrkesorientering är framför allt studie- och yrkesvägledare, rektorer och lärare. Men all personal i skolan kan på olika sätt bidra till att ge eleverna kunskaper, stöd och erfarenheter för kommande studie- och yrkesliv. (s.6)

Skolverket belyser också vikten på vårdnadshavarnas stöd och hjälp i de allmänna råden (2009) som följande:

Behovet av stöd kan vara allt från personlig vägledning genom hela valprocessen till att fatta beslut med endast viss stöd av en professionell vägledare vid ett enstaka tillfälle. Det är i detta sammanhang viktigt att påpeka att vårdnadshavarna har ansvar för att hjälpa sina omyndiga barn i deras val av studier och yrke. (s.15)

Både skollagen och Skolverket skriver att all personal i skolan bör bidra till vägledning för sina elever. Dessutom belyser Skolverket att föräldrar också bör bidra till vägledning för sina barn. Detta kan möjligtvis tydas att all personal och föräldrar bör spela roll som *signifikanta andra* (se 3.1.3 ovan).

I Skolverkets lägesbedömning 2010 lyfte Skolverket fram vikten av en fungerande studie- och yrkesvägledning för de ökade antal utbildningsvägar och utbildningsalternativ. I de allmänna

råden betonas ytterligare betydelsen av kopplingen mellan undervisningen och arbetslivet, samt personalens kunskaper om arbetslivet. Den nya läroplanen som började gälla hösten 2011 innehåller flera tydliga beskrivningar som behandlar samarbetet med arbetsmarknad och arbetsliv samt väl förberedandet för högskolestudier.

3.2.3 Vägledning vid Arbetsförmedlingen

Det övergripande uppdrag som Arbetsförmedlingen har som berör ungdomar är som följande:

- Att effektivt föra samman den som söker arbete med den som söker arbetskraft
- Prioritera dem som befinner sig långt ifrån arbetsmarknaden.
- Säkerställa att arbetslöshetsförsäkringen fungerar som en omställningsförsäkring
- Anlita kompletterande aktörer för att snabbt och effektivt få arbetssökande i arbete

Det står ytterligare att Arbetsförmedlingens mål är att öka sysselsättningen och skapa social inklusion så att fler människor får vara en del av "föreningen Sverige" (www.arbetsformedlingen.se).

Från och med den 1 december 2007 infördes en jobbgaranti för ungdomar mellan 16 och 24 år. Syftet med detta är att erbjuda ungdomar särskilda insatser på ett tidigt stadium för att han/hon så snabbt som möjligt ska få ett arbete motsvarande hela hans/hennes arbetsutbud eller påbörja eller återgå till utbildning inom det reguljära utbildningssystemet. Ungdomar omfattas av jobbgarantin vid tre månaders inskrivningstid hos arbetsförmedlingen. Jobbgarantin startar med en inledande period som med intensifierat stöd till och uppföljning av den unges arbetssökande. Efter den inledande perioden bör det aktiva matchningsarbetet kombineras med förstärkta insatser som kan vara praktik eller utbildning. (www.regeringen.se).

4. Metod

I det här kapitlet redovisas först definition av ungdomar i den här undersökningen. Därefter valet av metoden och urvalet av undersökningsgruppen, samt tillvägagångssättet, etiska överväganden och tillförlitligheten behandlas.

4.1 Definition av ungdomar

Ungdomar kan definieras på många olika sätt. Enligt Ulla Arnell Gustafsson, fil. doktor i sociologi, finns det tre olika perspektiv på begreppet ungdom ur teoretisk utgångspunkt: Socialisationsperspektivet, generationsperspektivet och åldersperspektivet (Fransson & Lindh 2004). Socialisationsperspektivet innebär att ungdom är i den period i en människas liv då hon övergår från barn till vuxen. Generationsperspektivet tolkas att ungdom tillhör en annan generation än de äldre. Åldersperspektivet betonar att olika åldersgrupper lever under olika betingelser och att detta har betydelse för deras upplevelser och livskvalitet.

Hagström (1999) konstaterar att etableringen i vuxenlivet sammanhänger med utflyttningen från föräldrahemmet, förankringen i arbetslivet och med familjebildningen utöver fysiologiska karakteristiska (pubertet, tillväxt i längd och vikt osv.) och formella - juridiska kriterier (rösträtt, körkort osv.) och processen tenderar att dra upp mot och till och med över 30-årsåldern.

Med tanken på Gustafsson som socialisationsperspektivet och Hagströms definitioner om etableringen i vuxenlivet, avgränsas ungdomsbegrepp i den här undersökningen som ungdomar som har gått ut gymnasiet och inte har etablerat en vuxentillvaro liktydigt med egen ekonomi och arbete. Åldersgränsen avgränsas till mellan 18 till 28 årsåldern.

4.2 Val av metod

I den här undersökningen väljs en kvantitativ undersökning med hjälp av en enkätundersökning eftersom undersökningen kräver att nå ut till flera människor för att ta reda på syftet av den här studien. Staffan Stukát (2011), FD. i pedagogik vid Göteborgs universitet, skriver ”att få svar från en större grupp ger kraft åt resultaten och möjligheten att generalisera sina resultat blir ju så mycket större än vid intervjuundersökningar med några få personer” (s.47). En intervjuundersökning skulle också ha varit passande för den här undersökningen för att få djupare förståelse för ungdomars förhållande som Lidström (2009) genomförde i sin avhandling. Med anledning av att intervjuundersökning kan vara tidskrävande för endast enda författare, valde jag en enkätundersökning.

Frågorna i enkäten är uppbyggda med utgångspunkter av de fyra aspekter som nämnts i litteraturgenomgången: arbetsmarknaden, den sociologiska aspekten, den socialpsykologiska aspekten och värdering av arbete (se bilaga). Detta är på grund av att resultaten analyseras utifrån dessa olika perspektiv för att ta reda på faktorer som påverkar ungdomars övergång från skolan till arbetsliv. För att ta reda på om han/hon har gjort sitt vägval eller sitt yrkesmål, ställde jag frågorna att om han/hon har ett drömyrke eller ett yrkesmål. Orsaken till att jag skiljde mellan drömyrke och yrkesmål är att jag föreställde mig att drömyrke och yrkesmål kan vara olika i för vissa ungdomar. Dessutom omfattar enkäten om några frågor som tar reda

på ungdomars synpunkter på vägledning i samhället, nämligen i gymnasiet och Arbetsförmedlingen och ungdomars behov för vägledningen.

Enkäten omfattar tjugosex (26) frågor, både fasta och öppna frågor. Dock varnar Jan Trost (2012), professor i sociologi vid Uppsala universitet, att använda sig av öppna frågor vid en enkät undersökning, detta eftersom det är tidskrävande att hantera de skrivna svaren. Dessutom är en del människor ovana vid att skriva och då kommer de inte att skriva något alls, vilket följaktligen svarsbortfall blir mycket stort. Lika väl varnar Trost (2012) för följdfrågor så som ”Motivera”, ”varför?”, eller ”Förklara hur”. På grund av att det var svårt att konstatera fasta alternativ för vissa frågor, valde jag öppna och följdfrågor för dem. Däremot försökte jag att undvika alltför många öppna frågor.

Frågorna 9-12 innerhåller retrospektiva frågor, emellertid skriver Trost (2012) att man skall undvika detta i en enkät. Trost (2012) framhåller att ”med retrospektiva frågor får man egentligen inte reda på hur det var, man får reda på hur den som svarar nu ser på hur det var då, dvs. hur det nu är” (s.78). Ungdomars nuvarande förhållande är i själva verket relaterat till deras dåvarande förhållande och tankar. På grund av detta ansåg jag att retrospektiva frågor är adekvat för den här enkäten.

För frågorna 10, 12, 18, 19, 20 och 25 har deltagarna möjligheten att välja olika svarsalternativ eftersom jag föreställer mig att flera faktorer kan påverka respektive frågor. Alternativen för frågan 25, har hämtats ur undersökningen av Hagström (1999).

4.3 Urval av undersökningsgruppen

Deltagarna i den här undersökningen är mina gamla elever som läste japanska på olika gymnasieskolor i Göteborg och Skövde, samt min svägers dotter som bor i Kungälv, en son till min mans arbetskollega som bor i Lerum och en son till min mans vän som bor i Jörlanda. Dessutom använde jag *snöbollsmetoden*; jag bad deltagarna att fråga deras vän/väninna om han/hon vill delta i denna enkätundersökning. Trots att Trost (2012) skriver att ”*snöbollsmetoden* ”inte är särskilt lämplig vid enkäter och den är bäst och mest rimligt att använda vid strategiska urval för kvalitativa studier” (s.32), valde jag den här metoden. Detta är på grund av att jag önskade att försöka att samla data från ungdomar från så många olika håll förutom mina gamla elever som läste japanska. Detta kan förmodligen bidra till att göra möjligheter att öka generaliserbarheten av den här undersökningen. En annan orsak till att jag använde *snöbollsmetoden* är att jag ansåg att deltagarna kan känna mer medverkan om han/hon blev frågad om deltagandet av sin vän än av någon annan person som de inte känner till. Såsom Lindström (2009) gjorde i sin avhandling att kontakta Arbetsförmedlingen och samlade deltagare.

4.4 Undersökningens genomförande

Enkäten skapades på Google Drive och skickades till deltagarna via Facebook och e-post. Enkäten skickades till 31 ungdomar, 18 kvinnliga och 13 manliga ungdomar, den 17:e mars 2013. Jag bad deltagarna att svara enkäten senast den 24:e mars 2013 och skickade en påminnelse den 22:e mars 2013. Trots att jag fick 30 svar den 24:e mars 2013 lät jag länken vara öppen så att jag kunde få in fler svar. Slutligen fick jag in 33 svar, 19 från kvinnliga och 14 från manliga ungdomar den 31:e mars 2013.

4.5 Bortfall

Som det nämnts ovan, skickade jag enkäten till 31 ungdomar och fick svar från 33 ungdomar. Följaktligen fick jag ett högre antal än 31 som jag skickade till, vilket kan vara med hjälp av *snöbollsmetoden*. Det är svårt att ta reda på vem som inte svarade på enkäten som jag skickade och hur många svar som jag fick med hjälp av *snöbollsmetoden*. Detta är på grund av att informanter svarade anonymt. Det verkar som att några ungdomar som jag skickade enkäten till inte svarade på enkäten. Detta kan bero på att några av dem inte var intresserade av enkäten eller att de tyckte att enkäten var för omfattande med för många frågor.

4.6 Etiska överväganden

Enkäten börjar med en kort information om enkätens syfte och användningen av enkäten. Informationen tillgodoser också att deltagaren svarar anonymt. Samt att deltagaren frivilligt kan avbryta sin medverkan, trots att jag i förväg kontaktade mina gamla elever via Facebook och frågade om han/hon ville delta i den här undersökningen. Informationen innerhåller även att alla uppgifter kommer att behandlas konfidentiellt. På den sista sidan av enkäten informeras det att deltagarna har möjligheten att få undersökningsresultaten via uppsatsen.se eller att den kan skickas av mig om han/hon så skulle önska.

4.7 Undersökningens tillförlitlighet

Angående reliabilitet anger Trost (2012) fyra komponenter som sammansätter begreppet reliabilitet: *kongruens*, *precision*, *objektivitet* och *konstans* (s.62). *Kongruens* innerbär likhet mellan frågor som avses att mäta samma sak. *Precision* hänger samman med intervjuarens sätt att registrera svar. *Objektivitet* har med att göra med att skildra intervjuarens sätt att registrera. *Konstans* tar upp tidsaspekten och förutsätter att fenomenet eller attityden inte ändrar sig. Enkäten i den här undersökningen mäter samma sak och jag har registrerat alla svar på samma sätt. Dock kan det hända att jag eventuellt tolkar informanternas svar fel än vad de skriver. När det gäller *Konstans* finns det möjlighet att deltagarnas förhållande kommer att ändras efter deltagarna har svarat på enkäten. Dock framhåller Trost (2012) att ”vid kvantitativa studier är man vanligen inte intresserad av snabba förändringar, utan endast av långsiktiga förändringar” (s.62). På grund av att fokuseringen av den här undersökningen är av långsiktiga förändringar, förutsätter jag att resultaten av enkäten inte kommer att påverkas av deltagarnas ändring av sitt nuvarande förhållningssätt.

I anknytning till validiteten, finns det en möjlighet att frågorna i enkäten inte täcker några aspekter som påverkar resultaten, bl.a. socialgrupp som nämnts under den sociologiska aspekten. På grund av att frågan av socialgrupp skulle det kunna vara en känslig fråga för deltagarna, kommer denna aspekt inte tas upp i den här studien, trots att jag frågade om föräldrars sysselsättningar i frågorna 7 och 8, utifall deltagare nämner om detta som orsaker till hans/hennes val.

När det gäller generaliserbarheten, finns det vissa svårigheter som eventuellt kan minska generaliserbarheten. De flesta av deltagarna som jag skickade enkäten till är mina gamla

elever och som är intresserade av japanska. Dessutom är det svårt att ta reda på hur många deltagare är mina gamla elever eftersom de svarade anonymt, som nämnts ovan. Dessutom är deltagarnas gymnasieprogram varierande och de flesta studerade vid högskoleförberedande program. Gymnasieskolor som deltagarna gick på är också olika och vissa gick på gymnasiet i en stad och vissa i en landsbygd. Deltagarnas sociala klass är svår att veta eftersom det som nämnts ovan, anser jag detta som en mycket känslig fråga. Dessa punkter kan eventuellt visa olika resultat än en undersökning med ungdomar som inte har läst japanska och som gick yrkesförberedandeprogram och som gick på andra gymnasieskolor, och som tillhör olika sociala klasser än de som ingick i den här studien.

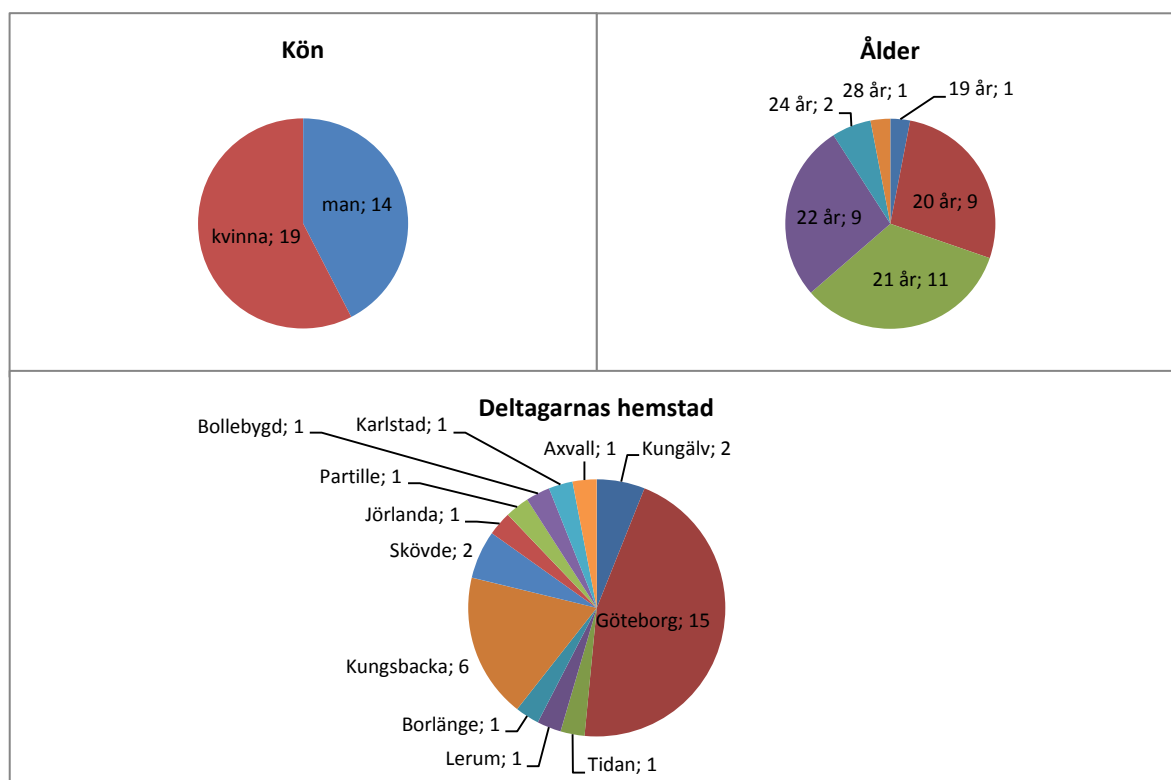
5. Resultat

I det här avsnittet redovisas översikten av resultaten av enkäten. Djupare analyser och diskussioner framförs i avsnittet av analys och diskussion.

Resultaten redovisas utifrån fyra områden: bakgrundfrågor, ungdomars förhållande efter gymnasiet och fram till nu, ungdomars drömyrke och yrkesmål, kontakt med studie- och yrkesvägledning i skolan och Arbetsförmedlingen, och värdering av arbete och dess roll i livet.

5.1 Bakgrundfrågor

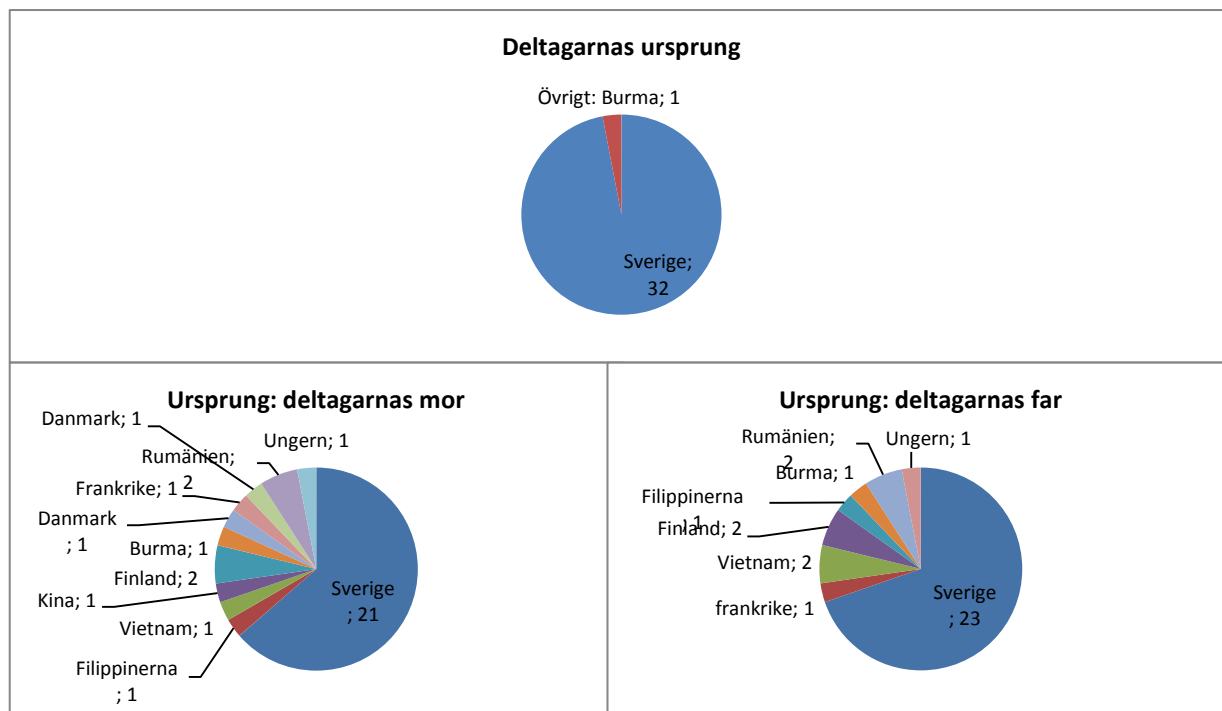
Som det nämnts ovan fick jag svar från 19 kvinnliga och 14 manliga ungdomar, vilket betyder att den här studien kan undersöka påverkan av kön som redovisas i den sociologiska aspekten. (se 3.1.2). Huvudåldersgruppen är mellan 20 och 22 år. 15 av 33 informanternas hemstad är Göteborg och alla informanterna är från Västra Götaland förutom en som är från Karlstad (se figur 1 nedan). Eftersom det inte är tillräckligt med data för att granska skillnader i den lokala kontexten, diskuteras det inte den här lokala kontexten i den här studien.

Figur 1. Deltagarnas kön, ålder och hemstad.

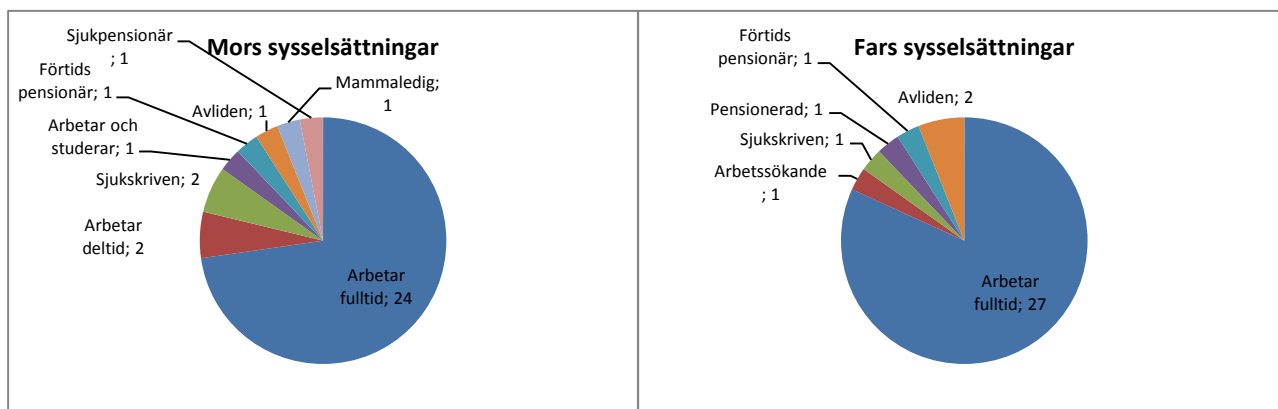
Informanternas ursprung är Sverige förutom en som är från Burma. 18 informanter har både mor och far som är svenskfödda. 8 informanter har antingen mor eller far som har en annan bakgrund än svensk. 7 informanter har både mor och far som är icke-svenskfödda föräldrar (se figur 2 nedan). Detta innebär att påverkan av sociologiska faktorer som handlar om informanternas etniska bakgrund inte visas och behandlas i den här undersökningen. När det gäller föräldrars bakgrund, 7 av 33 informanterna som har båda föräldrar med utländsk

bakgrund. Detta antal är för lite för att granska påverkan av föräldrars etiska bakgrund och det är därför detta inte diskuteras i den här studien.

Figur 2. Deltagarnas ursprung, deltagarnas mors och fars ursprung.

De flesta av informanternas föräldrar är fulltidsarbetare, både mor och far eller antingen mor eller far (se figur 3 nedan). Bara två av informanterna har båda föräldrar som har en annan sysselsättning än fulltidsarbetare. Som nämnts i metoden, diskuteras inte den socialgruppens påverkan i den här studien.

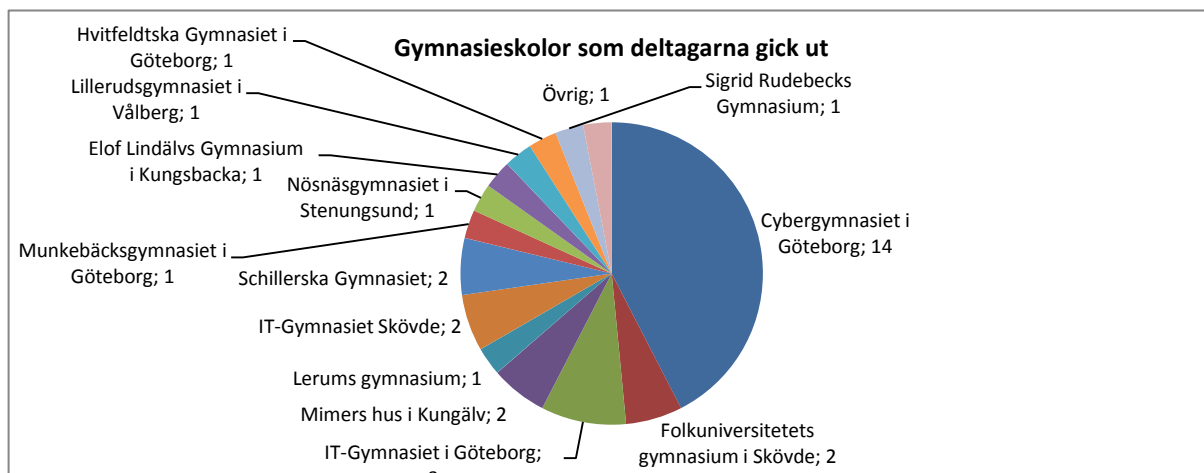

Figur 3. Deltagarnas mors och fars sysselsättningar.

14 informanter, vilket är cirka en tredje delen av deltagarna, gick ut Cybergymnasiet i Göteborg där jag arbetade förut (se figur 4 nedan). Detta kan eventuellt påverka resultaten av den här enkäten som nämnts i metoden, trots att jag försökte att få deltagare från olika områden i Västra Götaland. Jag fick en deltagare utanför Västra Götaland som gick ut Lillerudsgymnasiet i Vålberg, cirka 15 km väster om Karlstad. En av de kvinnliga

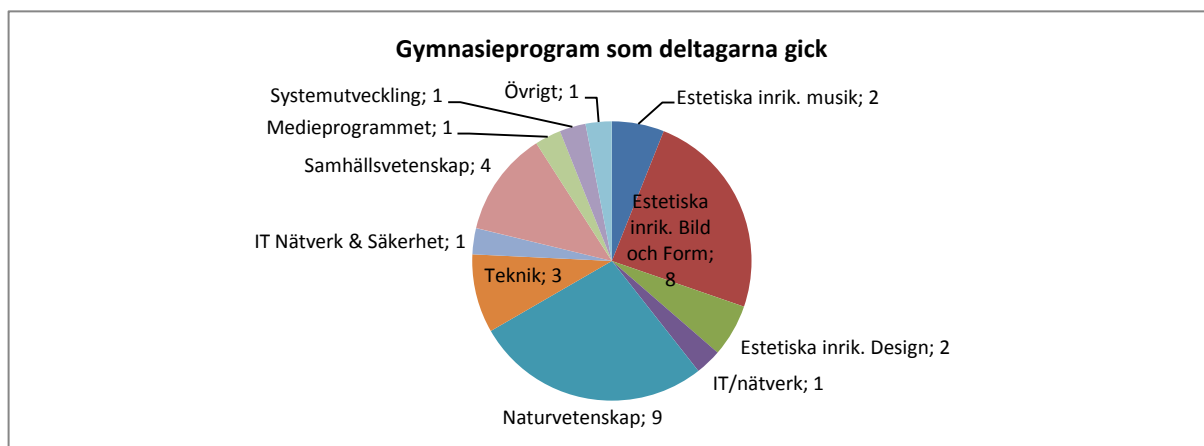

informanterna skrev inte namnet av sin gymnasieskola. Detta kan bero på att denna informant glömde att skriva det eller hon ville inte nämna sin gymnasieskola.

Figur 4. Gymnasieskolor som deltagarna gick ut ifrån.

Gymnasieprogram som informanterna gick på är relativt varierande, men alla gick studieförberedande program (se figur 5 nedan), vilket kan eventuellt påverka undersökningsresultatet som nämnts i metoden. De flesta informanterna gick de estiska eller naturvetenskapliga programmen. Den kvinnliga informanten som inte skrev sin gymnasieskola skrev inte heller sitt gymnasieprogram.

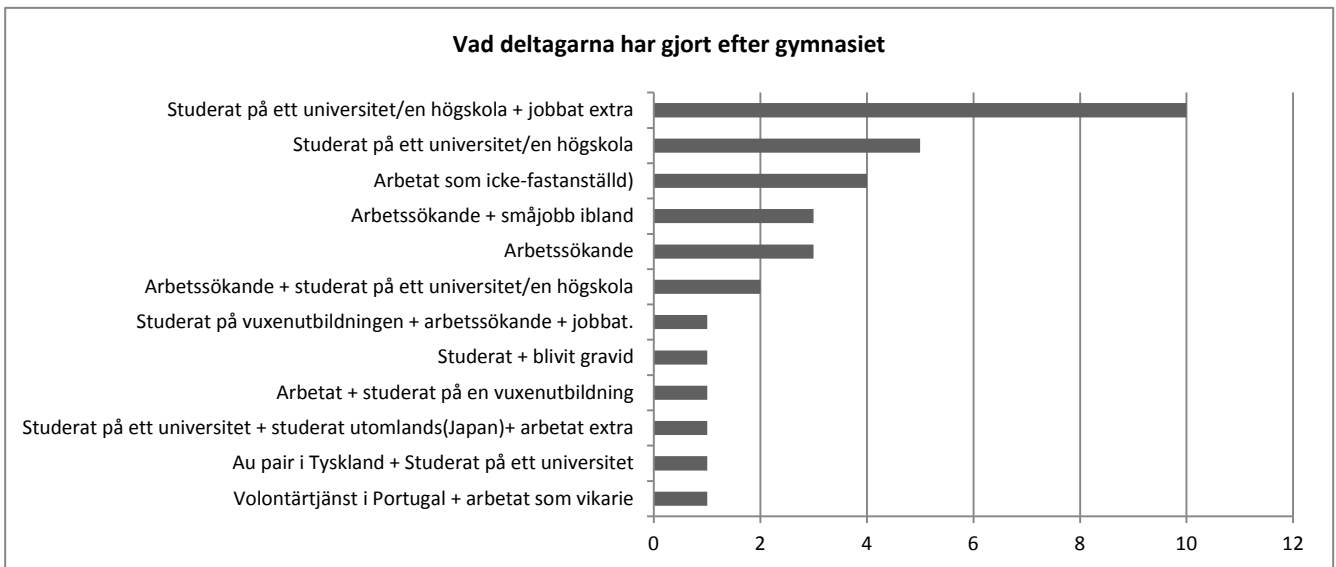
Figur 5. Gymnasieprogram som deltagarna gick.

5.2 Förhållande efter gymnasiet och fram till nu

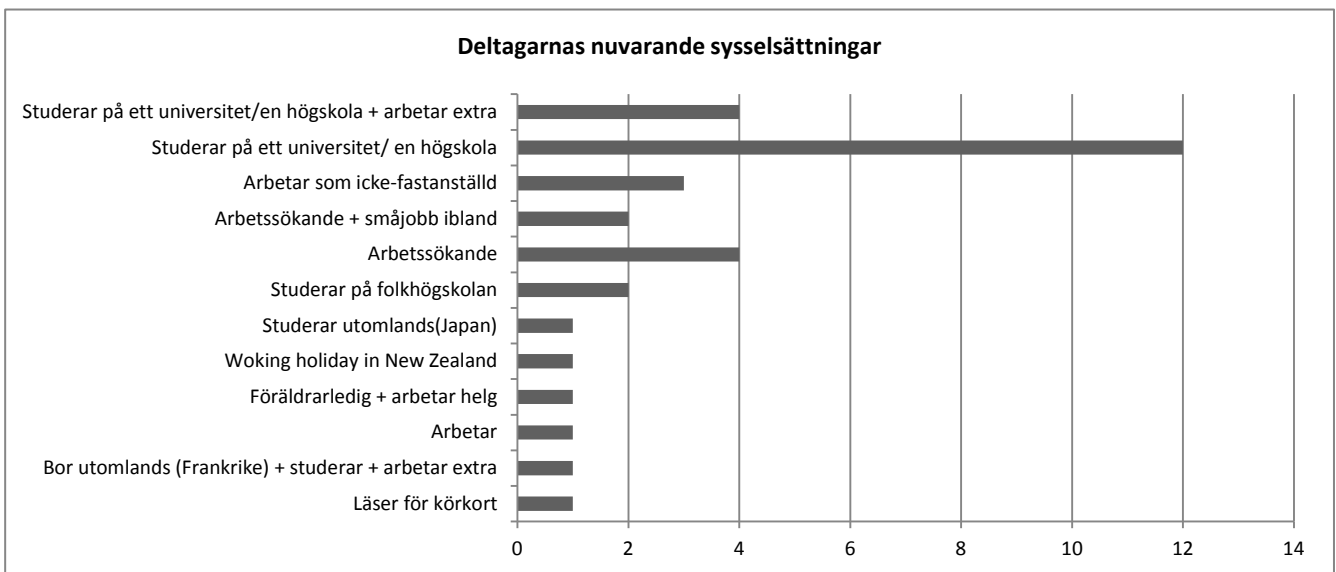
Utifrån informanterna och deras berättelse angående frågorna 13 och 14, kan det finnas 12 olika förhållande för vad informanterna har gjort efter gymnasiet (se figur 6 nedan), samt 12 olika förhållande för deras nuvarande sysselsättning (se figur 7 nedan).

Det tydligaste valet är att de började studera på ett universitet eller en högskola efter gymnasiet och har jobbat extra och fortsätter studera fram till nu. Det näst tydligaste valet är

att de växlar mellan arbete som icke-fastanställd och arbetssökande. Endast en av de manliga informanternas sysselsättning är arbete som personlig tränare, men det nämns inte om hans tjänstevillkor.

Figur 6. Vad deltagarna har gjort efter gymnasiet.

Figur 7. Nuvarande sysselsättningar av deltagarna.

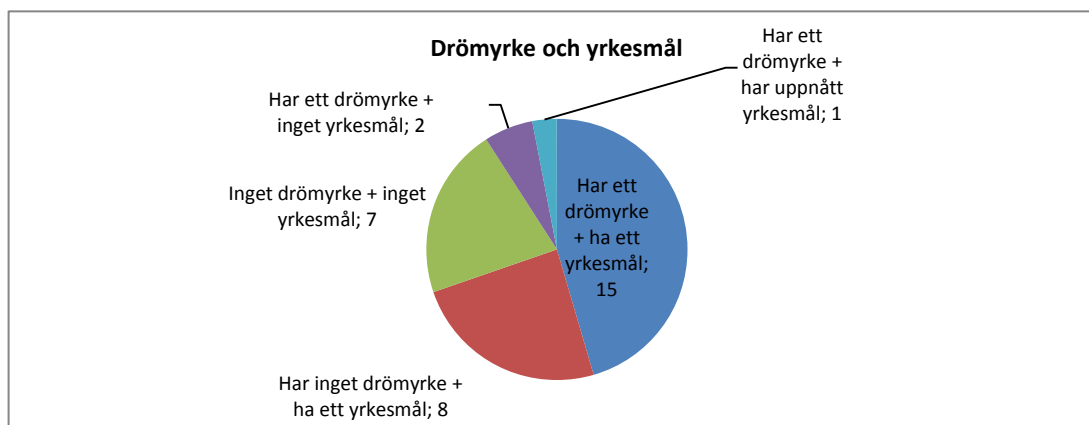
Dessa olika förhållande kan även ytterligare kategoriseras till fyra övergångsmönster som Lidström (2009) konstaterar i sin avhandling: *fragmenterat mönster*, *stabilare mönster i utbildning*, *stabilare mönster i arbete* och *stabilare mönster i utanförskap*. *Det fragmenterade mönstret* kallas med andra ord ett *jojo-mönster* som kännetecknas av växlingar mellan arbete vid flera olika arbetsplatser i några olika yrken, utbildning och arbetslöshet. *Det stabilare mönstret i utbildning* innebär att studier utgör den huvudsakliga sysselsättningen. De flesta har haft något arbete, men några saknar helt arbetslivserfarenhet. *Det stabilare mönstret i arbete* präglas av att ha konstant arbete vid en eller två arbetsplatser/yrken. *Det stabilare mönstret i utanförskap* betyder långvariga perioder i arbetslöshet eller avsaknad av trygga anställningsformer.

Den största gruppen var *det stabilare mönstret i utbildning* och den nästa största gruppen tillhör *det fragmenterade mönstret*. Endast en informant som har *det stabilare mönstret i arbete* och tre ungdomar som har varit arbetsökande, nämligen *det stabilare mönstret i utanförskap*.

5.3 Drömyrke och yrkesmål

Det uppdagades fyra olika typer när det gäller deras drömyrke och yrkesmål (se figur 8 nedan). 15 informanter, cirka 45 % av informanterna, har både ett drömyrke och ett yrkesmål och 8 informanter, cirka 24 % av informanterna, har inget drömyrke men har ett yrkesmål. 7 informanter, cirka 21 % av informanterna, har varken ett drömyrke och ett yrkesmål och 2 informanter, cirka 2 % av informanterna, har ett drömyrke men inget yrkesmål. Endast en deltagare som har ett drömyrke och som har uppnått sitt yrkesmål är en manlig deltagare som arbetar idag som personlig tränare.

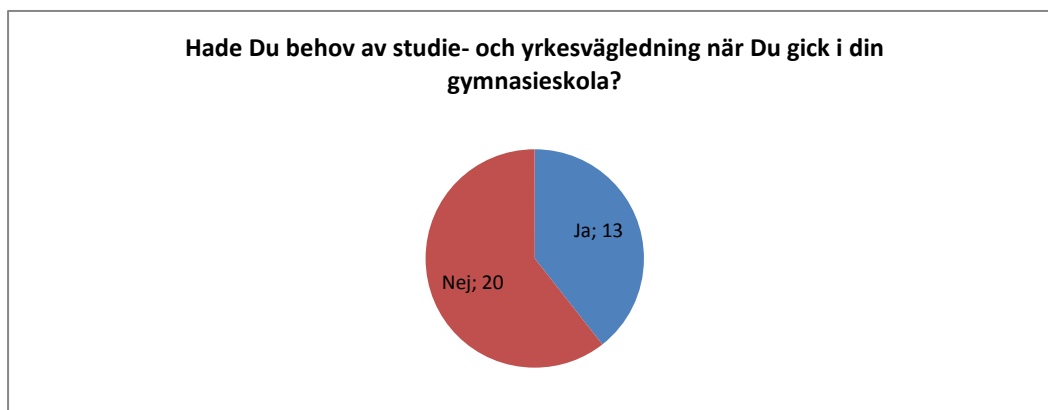
De flesta av dem som har både ett drömyrke och yrkesmål sysselsätter sig idag genom studier och endast en av dem är arbetsökande. Samt de flesta av de som inte har ett drömyrke men har ett yrkesmål, sysselsätter sig med studier. Sysselsättningen av 7 informanter som varken har ett drömyrke eller yrkesmål är 4 studerande, 2 arbetsökande och en icke-fastanställd arbetare. En av de två informanter som har ett drömyrke men inget yrkesmål sysselsätter sig med studerande medan den andra är icke-fastanställd arbetare.

Figur 8. Deltagarnas drömyrke och yrkesmål.

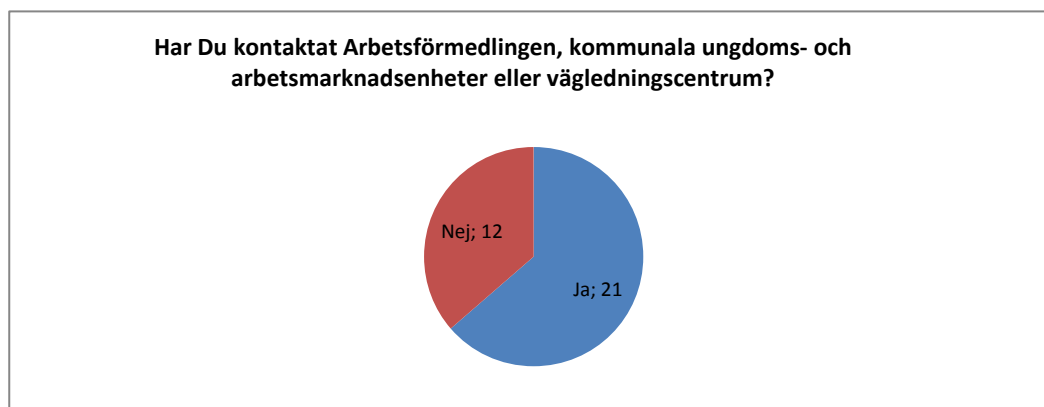
5.4 Studie- och yrkesvägledning i skolan och Arbetsförmedlingen

Med avseende på behov av studie- och yrkesvägledning i gymnasieskolan visar endast att 13 informanter hade behov av den, medan 20 informanter inte hade något behov av den (se figur 9 nedan). Vad som är överraskande är att ingen av de 7 informanterna som varken hade ett drömyrke och ett yrkesmål kontaktade studie- och yrkesvägledare i gymnasieskolan. När det gäller upplevelse med studie- och yrkesvägledare så visar att 6 av de 13 informanterna har negativa synpunkter. Även 5 av 20 informanterna som inte hade behov av studie- och yrkesvägledare har negativa synpunkter om studie- och yrkesvägledning i gymnasieskolan.

Figur 9. Behov av studie- och yrkesvägledning i gymnasieskolan.

I fråga om kontakten med Arbetsförmedlingen, kommunala ungdoms- och arbetsmarknadsenheter eller vägledningscentrum har ingen av deltagarna kontaktat kommunala ungdoms- och arbetsmarknadsenheter eller vägledningscentrum. 21 av informanterna har kontaktat Arbetsförmedlingen (se figur 10 nedan) och 15 av 21 har en negativ upplevelse tillika så som kontakten med studie- och yrkesvägledning i gymnasieskolan.

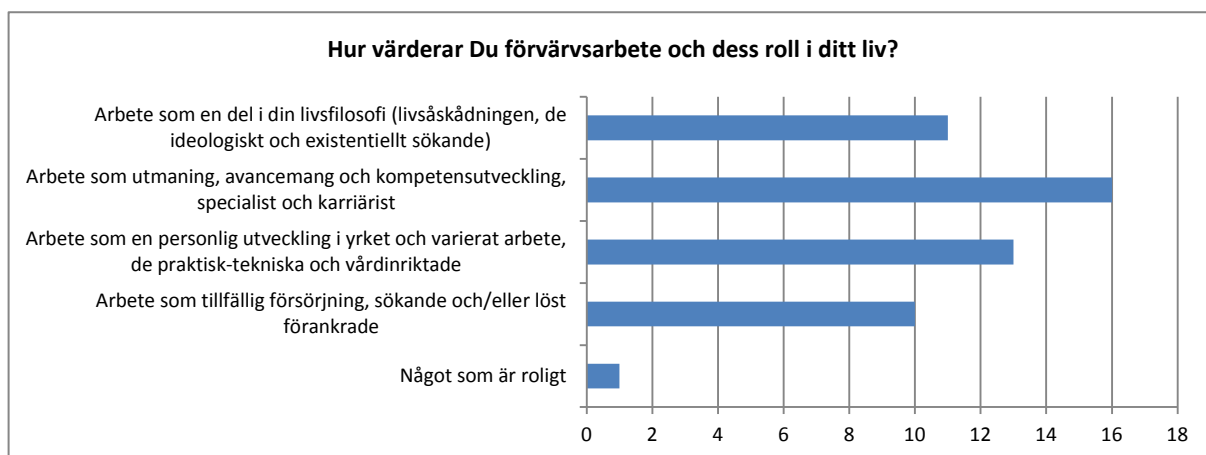

Figur 10. Kontakt med Arbetsförmedlingen, kommunala ungdoms- och arbetsmarknadsenheter eller vägledningscentrum.

5.5 Värdering av arbete och dess roll i livet

Värdering av arbete och dess roll i deltagarnas liv är relativt varierande (se figur 11 nedan). De flesta tänker arbete som en utmaning, avancemang, kompetensutveckling, specialist och karriärist eller arbete som en personlig utveckling inom yrket och/eller ett varierat arbete som de praktiska/tekniska och vårdinriktade. Samtidigt tänker fler att arbete är som en tillfällig försörjning, sökande och/eller löst förankrade. Det skulle eventuellt kunna vara bättre att skriva svarsalternativen med enklare ord eftersom vissa verkar hade det svårt att förstå svarsalternativen och inte kryssade i något. Dessutom hade några svårt att förstå

ordet "förvärvsarbete". Ytterligare var det en del som valde många alternativ, vilket följaktligen försvårar att tolka vad egentligen arbete och dess roll betyder för ungdomar.

Figur 11. Deltagarnas värdering av arbete och dess roll i deras liv.

6. Analys och diskussion

Under det här avsnittet diskuteras och analyseras resultaten mera djupgående med utgångspunkt i syftet och frågeställningarna av den här enkätundersökningen: Faktorer som påverkar ungdomars vägval eller sitt yrkesmål efter gymnasiet, faktorer som kan upptäckas för ungdomar som har svårt att hitta sitt vägval eller sitt yrkesmål, ungdomars synpunkter på vägledning i samhället, nämligen i gymnasieskolan och Arbetsförmedlingen, samt ungdomars behov som har svårt att hitta sitt vägval eller sitt yrkesmål.

6.1. Faktorer som påverkar ungdomars övergång från skola till arbetsliv

Faktorer som upptäcktes i den här undersökningen är könsskillnad, arbetsmarknadens påverkan, den socialpsykologiska aspekten, och värdering av arbete. Utifrån dessa upptäckter resoneras de olika faktorerna för ungdomar som har svårt att hitta sitt vägval eller sitt yrkesmål.

6.1.1 Könsskillnad

Den intressanta upptäckten att när det gäller könsskillnad är att kvinnliga informanterna har haft många olika sysselsättningar bl.a. som au pair i Tyskland och volontärtjänst i Portugal. Däremot är sysselsättningarna som de manliga informanterna har haft efter gymnasiet är icke varierande och nästan 35 % av dem har *det stabilara mönstret i utbildning*. Dessutom är över hälften av de manliga informanternas nuvarande sysselsättningar studerande på ett universitet/en högskola. En av möjliga faktorer kan vara att som Lidström (2009) skriver är att fler män är mer målinriktade medan kvinnorna är mer flexibla i sina karriärrelaterade framtidsalternativ.

Emellertid visar resultaten när det gäller drömyrke och yrkesmål att 4 av 19 kvinnorna, nämligen 21 % av kvinnorna, och 3 av 14 männen, nämligen 21 % av männen, varken har ett drömyrke eller ett yrkesmål. Det är alltså ingen stor skillnad i könsskillnader när det gäller drömyrke och yrkesmål. Det finns två manliga ungdomar som studerar men varken har ett drömyrke och ett yrkesmål och en man som studerar men har inget yrkesmål. Dessa manliga ungdomar verkar på olika sätt anse vad ett drömyrke och yrkesmål är. Två av dem tycker att yrke är endast något som försörjning och en skrev att han inte vet riktigt vad som menas med yrkesmål. Detta diskuteras närmare i relation med värdering av arbete.

En annan betydelsefull upptäckt när det gäller könsskillnader är att alla arbetssökande och arbetslös som ibland har små jobb är endast kvinnor, nämligen 6 kvinnliga informanter. Lidströms undersökning (2009) visar också att unga kvinnliga vuxna beskriver att de har större svårigheter på arbetsmarknaden än män. Dock visade hennes informanter att ha svårigheter på grund av graviditet och att de är småbarnsmammor. 3 av de kvinnliga arbetssökandena i den här undersökningen letar efter jobb, men har svårt att hitta ett. Här kan arbetsmarknadens påverkan upptäckas, vilket diskuteras vidare nedan. En av de kvinnliga arbetssökandena skriver däremot sin svårighet att hitta sitt vägval, vilket också argumenteras i relation med drömyrke och yrkesmål.

6.1.2 Arbetsmarknadens påverkan

Som det nämnts ovan, uttalar de 3 kvinnliga arbetssökandena svårighet med att hitta jobb på grund av den mindre arbetsmarknaden för ungdomar.

Jag har inget val än att leta, leta och leta efter ett jobb.

Jag har inte valt den [sysselsättning som arbetssökande]. Hade gärna jobbat om jag fick ett jobb, då jag inte klarar av studier pga sjukdom.

Däremot är en kvinna som är arbetssökande och ibland har små jobb positiv för att få och ha många olika små jobb.

För att fördriva tiden, få större chanser att få jobb.

Det var inte bara de arbetssökande som har skrivit svårigheten att hitta jobb, utan de som studerar har också beskrivit denna svårighet och oro för att endast få småjobb. En informant uttrycker att han inte vill hamna i en av de två grupperna som beskrivs ovan och som är präglad av mindre kvalificerade jobb och som har osäkra anställningar.

Eftersom det är svårt att hitta jobb som passar min nuvarande utbildning.

Jag ville inte fortsätta försörja mig på de småjobb jag hade och ville anta en större intellektuell utmaning och slippa oroa mig över att tänka för mycket på min sysselsättning (nu är jag sysselsatt i minst fem år framåt).

Vissa ungdomar prioriterar en möjlighet att få jobb i framtiden förutom deras intresse när de väljer sin nuvarande utbildning.

Gillar att arbeta med barn. Lätt att få jobb.

Det verkade intressant och det finns gott om jobb. Man får arbeta med människor.

Intresse och framtida arbetsmöjligheter.

Arbetsmarknadens påverkan kan ses både hos arbetssökande och hos studerande. Det kan sägas att denna påverkan fungerar både positivt och negativt. Arbetsmarknaden bidrar att vissa studerande hittar till att sitt yrkesmål och som leder till jobb, där det då finns behov. Men däremot gör arbetsmarknaden det svårt för en del ungdomar att ta steget ut ur arbetslöshet.

6.1.3 Den socialpsykologiska aspekten: Osäker självbild och självkänedom

Som det nämnts ovan kommenterar en kvinna som har varit arbetssökande efter gymnasiet sina svårigheter att hitta sitt vägval.

Svårt att hitta vägen. Vet inte riktigt vem jag är. Jag måste hitta vem jag är och vad jag vill.

En av de intressanta upptäckterna är att osäkerheten om självbild och självkänedom uttrycks av flera ungdomar. Det är inte bara arbetssökande utan studerande eller arbetare som är icke-fastanställda.

Jag har inte kommit på vad jag vill göra än.

Jag håller det öppet och jag har många olika drömmar, men än så länge inga mål för att det känns som om det är i för långt i framtiden.

Har svårt att hitta vad jag vill göra i framtiden

En manlig informant som studerat och just nu arbetar som icke-fastanställd och en kvinnlig informant som har varit arbetssökande kommenterar också om sin osäkra självbild och självkänedom. Samtidigt skriver de att de vill testa flera olika yrken för att hitta ett passande jobb.

Det finns inget självklart val, jag tror man måste testa flera olika yrken innan man kan bestämma sig. Jag måste veta vilken typ av yrke jag ska satsa på.

För jag vill gärna testa mig fram tills jag stöter på ett jobb som jag trivs med och verkligen gillar det, men annars har jag inget just nu.

Dessa ungdomar ovan förefaller de som har svårt att "hitta sig själv" som Trondman (2011) påpekar.

6.1.4 Värdering av arbete

Som det redovisas i metoden, valde många informanter det alternativ som arbete som en utmaning, avancemang, kompetensutveckling, specialist och karriärist. 10 av 15 informanterna som har både drömyrke och yrkesmål värderar arbete som en utmaning, avancemang, kompetensutveckling, specialist och karriärist Dock verkar ungdomar som har varken ett drömyrke och yrkesmål eller endast har ett av dem anser vad ett drömyrke och yrkesmål är på olika sätt. En manlig informant som studerar på ett universitet/en högskola men har varken ett drömyrke eller ett yrkesmål skriver att yrke är något som försörjning.

"Yrke" medför någon tanke om försörjning, och det har jag inte för framtiden, och jag känner bara att jag vill bidra till en bättre värld, oavsett yrke, så länge jag kan ta vara på min kompetens.

En kvinna som studerar på ett universitet/en högskola men har varken ett drömyrke eller ett yrkesmål, uttrycker att yrkesmål är inget som man måste ha. Hon värderar hur hon vill leva än hur hon vill jobba.

Jag har ett mål i livet om hur jag vill leva och inte hur jag vill jobba. Så länge jag får leva så som jag vill kan jag jobba med vad som helst. Jag har några jobb jag skulle vilja ha men inget som jag måste ha i framtiden.

En man och en kvinna som studerar på ett universitet/en högskola men har varken ett drömyrke eller ett yrkesmål skriver att jobbet är något som man kan träffa på i framtiden och kan ta det som erbjudas.

För att inget speciellt yrke är mitt mål. Kan tänka mig att jobba som det mesta.

Jag har inget speciellt jag strävar efter utan jag tar det som det kommer. Jag kommer nog hitta ett mål beroende på vilken stig och vilka möjligheter livet ger mig i framtiden.

En kvinnlig informant som studerar på ett universitet/en högskola men har varken ett drömyrke eller ett yrkesmål beskriver ungdomars svårighet att hitta ett speciellt mål, men samtidigt påpekar att ungdomar prioriterar sin fritid.

Jag tror att unga nuförtiden har svårt att veta vad dem ska bli då dem flesta inte har något speciellt mål utan som mig hellre har ett drömliv än ett dröjobb. Man kan ju såklart fortfarande ha ett jobb man gillar i framtiden men det är fritiden vi prioriterar.

En annan manlig informant som studerar på ett universitet/en högskola men har varken ett drömyrke eller ett yrkesmål också skriver att han prioriterar sin fritid.

För att jag tycker att min fritid är viktigare än vad jag jobbar med. Så jag kan tänka mig att jobba med det mesta.

Det förefaller att om han/hon värderar arbete lägre än något annat, har han/hon inget behov att bestämma sitt vägval eller sitt yrkesmål.

6.1.5 Faktorer för ungdomar som har svårt att hitta sitt vägval eller sitt yrkesmål

Utifrån resultaten av enkäten upptäckts det att det finns tre olika faktorer som gör det svårt för vissa ungdomar att hitta sitt vägval eller sitt yrkesmål. Den första faktorn är osäkerhet om sin självbild och sitt självförtroende som är den socialpsykologiska aspekten. Ungdomar uttrycker att han/hon inte vet vad han/hon vill göra eller de vill testa flera olika yrken för att hitta ett passande jobb. Den andra faktorn är den mindre arbetsmarknaden. Ungdomar skriver att han/hon letar efter jobb men hittar inget trots att han/hon vill gå vidare för att hitta sitt passande yrke. Den tredje är värderingen av arbete som är att ungdomar värderar sin fritid eller sitt liv mer viktigare än jobb. Detta innebär att det inte finns något behov att hitta sitt vägval eller sitt yrkesmål.

6.3 Ungdomars synpunkter på vägledningen i samhället

Under det här avsnittet diskuteras det studie- och yrkesvägledning med speciellt fokus på studie- och yrkesvägledning i gymnasieskolan. Först diskuteras ungdomars positiva och negativa synpunkter om studie- och yrkesvägledare i gymnasieskolan. Sedan orsaker till varför vissa informanter inte hade behov av studie- och yrkesvägledare i gymnasieskolan. Därefter redovisas ungdomar synpunkter om Arbetsförmedlingen och sedan resoneras det om ungdomars behov vid yrkesmålsättningen.

6.3.1 Positiva synpunkter på studie- och yrkesvägledning i gymnasieskolan

Ovan nämndes det att relativt många ungdomar hade negativa upplevelser och synpunkter oavsett om han/hon hade behov av studie- och yrkesvägledning. Dock har två informanter gett positiva synpunkter som vilket för det mesta handlar om sina studier under gymnasiegången.

Som mycket positiv. Det hjälpte mig att börja på rätt program på gymnasiet. (Jag bytte från samhäll till estetiska.)

Relativt okej. Jag kunde nog fått ut mer hjälp och guidning av studievägledaren, som hade en bättre översikt över mina studier och poäng än vad jag hade vid det laget. Det var hur som helst inget krav jag ställde på studievägledaren.

Två informanter var till stor del tillfredsställda med sin studie- och yrkesvägledare.

Det gav mig det jag behövde.

Fantastiskt bra, skulle alltid vilja ha tillgång till det även efter gymnasiet.

Tre informanter var tillfredsställda, men det är som att det verkar finnas någon brist i hjälpen.

Den var okej, men något bristfällig.

Den var helt okej, gjorde det den skulle. Inte mycket mer.

Den var god men det fanns så mycket att välja på så jag visste inte vad jag skulle utbilda mig till.

Adolfsson och Thelanders undersökte i sitt examensarbete våren 2006 faktorer som påverkar och har betydelse i valet till eftergymnasiala utbildningar för 78 gymnasieelever från årskurs 3 (41 kvinnor och 37 män). I deras undersökning (2006) nämndes det inte några positiva synpunkter om studie- och yrkesvägledare i gymnasiet utan endast negativa synpunkter. Ändå visar den här undersökningen att en del av ungdomar var tillfredsställda med sin studie- och yrkesvägledare i gymnasieskolan.

6.3.2 Negativa synpunkter på studie- och yrkesvägledare

Resultaten som nämnts ovan visade att relativt många informanter hade negativa upplevelser och åsikter om studie- och yrkesvägledare oavsett om han/hon hade behov eller inte. Tre informanter som hade behov av studie- och yrkesvägledare påpekar bristen om information och kunskapsbristen hos studie- och yrkesvägledare.

Jag tyckte att de[s.i.c] inte riktigt hade koll på läget, man blev alltid iväg skickad till någon annan.

Ganska ytlig. Lite för mycket koncentration på hur man söker till högskola, medan jag knappt fick någon information alls om hur ansökning till jobb gick till.

Det var väldigt knapphändig hjälp.

En informant uttrycker bristen på studie- och yrkesvägledare i form av vägledare som ”*signifikanta andra*” (se 3.1.3 den socialpsykologiska aspekten), det vill säga att hjälpa att etablera ungdoms egen självbild och självkänedom.

Fick nästintill ingen hjälp. Delvis fick jag ingen tid med yrkesvägledaren och när jag väl fick det så svarade hon inte på mina frågor. Hon förstod inte riktigt mig som individ och kunde varken ge mig vägledning eller direktiv.

En informant hade behov av studie- och yrkesvägledare, men han kontaktade inte de på grund av andras negativa åsikter som de hörde från andra vilket är något som man måste ta hänsyn till.

Jag sökte ändå inte hjälp, den kändes inte tillgänglig eller givande efter vad jag hört från andra som faktiskt gick.

Ytterligare är en av orsakerna av två informanter som inte sökte hjälp av studie- och yrkesvägledare att studie- och yrkesvägledare var dålig, vilket är något som måste anses allvarigt.

För att då hade skolan en dålig studie- och yrkesvägledare.

Eftersom vår syo var riktigt kass.

Ännu mer är det som bör beaktas allvarligt är att en informant som hade inget behov av studie- och yrkesvägledare skriver att hon inte minns att om det fanns en studie- och yrkesvägledare.

Jag kommer inte ihåg om vi hade en eller inte.

Detta kan vara på grund av att skolan saknade studie- och yrkesvägledare som Fjelkner (2011) påpekar som nämnts i inledningen.

Adolfsson och Thelander (2006) fick också tydlig information från eleverna att man gav stark kritik av bristande studievägledning och inte fick tillräckligt hjälp från studievägledare. De hävdar att mer tid för studievägledning och fortbildning för studievägledare behövs.

Däremot visade sig Dresch och Lovéns undersökning (2010) att årskurs 9 eleverna var nöjda med den vägledning de fick till gymnasievalet. Dresch och Lovén (2010) framhåller att övergången från grundskola till gymnasieskola är en viktig brytpunkt i de flesta ungdomars liv och tar första steget in i vuxen världen. När man betraktar etableringsperiod av yrkesmål visade den här undersökningen att 11 av 15 informanterna som har både ett drömyrke och yrkesmål etablerar sitt yrkesmål när de gick i gymnasiet eller efter gymnasiet. Detta kan tolkas att övergången från gymnasieskola till vuxenlivet är ännu mer viktigare som brytpunkt för ungdomar. Då konfronteras ungdomar framför ett verkligt vuxenliv där man måste navigera sig till för att ”hitta sig själv (Trondman, 2011). Detta innebär att det krävs ett omsorgsfullt stöd och hjälp speciellt för ungdomar som har svårt att hitta sitt val efter gymnasiet.

Dessa negativa ungdomars synpunkter kan också tolkas att livslång vägledning på europainivå (Skolverket 2012, se 3.2.1 ovan) inte utgörs i verkligheten och vägledningen är nästan bruten vid gymnasieskolan. Ytterligare tyds det här resultatet att studie- och yrkesvägledningen i

gymnasieskolan inte fungerar som skollagen och Skolverket skriver (se 3.2.2 ovan). Detta måste fullständigt tas till hänsyn till för att förbättra studie- och yrkesvägledning i gymnasieskolan.

6.3.3 Orsaker till att inte ha något behov av studie- och yrkesvägledare

Förutom de positiva och negativa synpunkter av ungdomar som redovisas ovan, finns det ytterligare betydande punkter som bör tas hänsyn till. 5 informanter som hade inget behov av studie- och yrkesvägledare skriver att de redan hade bestämt sitt eget val efter gymnasiet. Dessa informanter är de som har både ett drömyrke och ett yrkesmål eller hade inget drömyrke men har ett yrkesmål. Däremot skriver två informanter att orsaken till att varför de inte hade något behov av studie- och yrkesvägledare är på grund av deras osäkerhet till sitt eget val efter gymnasiet.

Jag tänkte inte på det valet var självklart vid den tidpunkten

Jag hade aldrig funderat tillräckligt konkret på min framtid i form av yrke och liknande för att ha något att prata om med vägledare.

Dessa två informanter är de som varken har ett drömyrke och yrkesmål. Utifrån dessa kommentarer kan det ifrågasättas om det är dessa ungdomar som borde hjälpas av studie- och yrkesvägledare.

6.3.4 Synpunkter om ungdomar som har kontaktat Arbetsförmedlingen

Resultaten som visade sig är att 21 av 33 informanterna kontaktade Arbetsförmedlingen. Så som det diskuteras ovan i relation med studie- och yrkesvägledning i gymnasieskolan hade drygt hälften av de 21 informanterna negativa upplevelser hos Arbetsförmedlingen.

Kontakten med Arbetsförmedlingen är inte den bästa och är mer än otillfredsställande.

Arbetsförmedlingen var inget att ha. Man fick inte den hjälp man behövde och personalen var jätteotrevliga. Vill absolut inte ha något med dom att göra. De svarar inte direkt på ens frågor och behandlar en som om man vore dum.

Ointresserad personal med lite kompetens om arbetsmarknaden. Ses som ett slöseri på tid då de endast hade åsikter kring mitt CV.

Relativt dåligt och meningslöst.

Fruktlös.

Tre informanter påpekar att hjälpen varierar beroende på personalen hos Arbetsförmedlingen och de endast utför sin uppgift utan entusiasm.

Vissa har varit trevliga mot mig men samtidigt så finns det självklart några som är lite otrevliga. Vissa gånger har det hjälpt och vissa gånger inte.

Olika bra beroende på kontaktperson, vissa bra, vissa sämre, men över lag gav det ingen större hjälp.

Ganska passiv, de förväntade sig att jag skulle göra deras jobb åt dem, istället för att förmedla ett jobb till mig.

Däremot skrev fyra informanter positiva kommentarer.

Jag upplevde den som bra. Det var t.ex. genom arbetsförmedlingen jag fick tipset om att restaurangen jag arbetade på behövde praktikanter, och det var så jag började praktisera där.

Bättre än studie och yrkesvägledaren på skolan, fick ut lite mer utav den.

På arbetsförmedlingen var den bra. Fram tills jag hamnade i en depression, då man inte längre ansåg mig som lämplig att söka jobb. Vilket gjorde att jag förlorade tillgång till ungdomsgaranti och jobbcoaching.

Jag har varit i kontakt med arbetsförmedlingen och det har överlag varit bra, kan alltid bli bättre men ändå bättre än vad alla säger om dem.

En informant betonar svårigheten att få jobb som en ungdom, trots att arbetsförmedlare var hjälpsamma.

Hjälpsam, men man får inget jobb från arbetsförmedlingen som ungdom.

Alla informanter som inte hade kontaktat Arbetsförmedlingen hade inget behov av dem, detta på grund av att de sökte jobb själva eller de hade redan gjort sitt val efter gymnasiet.

Resultaten visade i hög grad att ungdomar har mycket kritiska synpunkter på Arbetsförmedlingen. Så som en rapport från SOU 2007 som det nämnt ovan är att individen uppfattar ofta kontakten med Arbetsförmedlingen som negativa. Arbetsförmedlingens bristande stöd ses också på Lidströms undersökning (2009). Detta måste också fullständigt iakttas för att hjälpa ungdomar och förbättra deras förhållande mellan skolan och arbetsliv.

6.3.7 Behovet för ungdomar som har svårt att hitta sitt yrkesmål

Resultatet av den här studien fick reda på det som har nämnts ovan att 7 informanter hade varken ett drömyrke och ett yrkesmål. Dessutom svarade två informanter att de har ett drömyrke men inget yrkesmål. Deras största önskat stöd och behov är att ”ha tillfällen att prova på eller praktisera inom olika yrken” och det nästa är att ”ha möjlighet att få jobb”. Detta kan innebära att de inte har etablerat sin egna tydliga självbild eller självförtroende. Det är därför de önskar att etablera och att prova på eller praktisera inom olika yrken.

En kvinnlig informant däremot svarade att ”ha tillfällen med att prata med någon som kan vägleda mig”. Hon skrev ytterligare i hennes önskemål och förslag när det gäller studie- och yrkesvägledning i gymnasieskolan.

-mer information, typ häften och papper, i skolan om vad som kan hända i framtiden (efter gymnasiet).

-vart man kan vända sig.

-ha obligatoriska möten med en yrkesvägledare.

- resor till de olika ställena t.ex. arbetsförmedlingen, högskolor, etc.
- tester i skolan

Detta tycker jag ska skolor tänka på.

Dresch och Lovén (2010) sammanfattar utifrån deras elevintervjuer ett antal behov lyfts fram som får betydelse för vägledningssituationen. Några av dem motsvarar hennes önskemål ovan:

- Behov av information – svårare att överblicka, fler alternativ;
- Behov av nya alternativ – se på min situation med andra ögon
- Behov av hjälp på vägen – avstämning, stöd, coaching;
- Behov av motivation – hur går jag vidare? Hur ser jag framåt?
- Behov av att förstå sig själv och livet – vem är jag? Hur skall jag leva? Vad skall det bli av mig?
- Behov av bekräftelse – få professionell återkoppling.

(Dresch och Lovén, 2010 s.52-53)

Dresch och Lovén (2010) hävdar att ur vägledarens synpunkt är det viktigt att kunna identifiera dessa behov, klargöra dem och tillsammans med eleven bedöma vad som skall åtgärdas och hur. Med hänsyn till den kvinnliga informantens kommentarer, kan det tolkas att studie- och yrkesvägledning i gymnasieskolan och Arbetsförmedlingen inte fungerar som Dresch och Lovén beskriver.

6.4 Avslutande diskussion och förslag till fortsatt forskning

Den här studien upptäckte att faktorer som verkar påverka ungdomars övergång från skola till arbetsliv är könskillnader, arbetsmarknaden, ungdomars självbild och självförtroende, och ungdomars värdering av arbete. Kvinnor vågar ta till sig flera olika sysselsättningar än studier och män gör däremot mer insats på studier. Arbetsmarknaden påverkar både positivt och negativt. Arbetsmarknaden bidrar till för vissa ungdomar att bestämma sitt yrkesval där finns jobb och behov. Däremot försvårar den mindre arbetsmarknaden för vissa ungdomar att ta sig ur från arbetslöshet för att hitta sitt passande jobb. En tydlig självbild och självförtroende kan bidra till att ha förmåga att bestämma sitt val. Om han/hon däremot inte har en tydlig självbild och självförtroende, blir det svårt att bestämma sitt val. Om han/hon värderar arbete lägre än sin fritid eller sin livsstil, då behöver han/hon inte bestämma sitt vägval eller sitt yrkesmål. Utifrån dessa faktorer upptäcktes det att faktorer för ungdomar som har svårt att hitta sitt val eller sitt yrkesmål är en svag självbild och självförtroende och låg värdering av arbete.

När det gäller ungdomars synpunkter på vägledning i gymnasieskolan, har relativt många ungdomar negativa synpunkter. Dels poängteras bristande information hos studie- och yrkesvägledare i gymnasieskolan och dels påpekar att den inte fungerar som *signifikanta andra* (se 3.1.3 ovan), alltså hjälper till för att etablera sin självbild och sitt självförtroende. I frågan om Arbetsförmedlingen uttrycker mer än hälften av ungdomarna att upplevelsen hos Arbetsförmedlingen var otillfredsställd. En del av ungdomar påpekar att hjälpen varierar beroende på personalen. Trots att dessa negativa synpunkter, finns det en del ungdomar som har positiva synpunkter både på studie- och yrkesvägledning i gymnasieskolan och Arbetsförmedlingen.

I avseende av behovet av ungdomar som har svårt att hitta sitt vägval eller sitt yrkesmål, önskar de flesta att prova på olika yrken. Detta kan tolkas att de vill etablera sin egna tydliga

självbild eller självförtroende genom att prova på olika yrken. Förutom detta önskar en ungdom tydligt mer stöd och hjälp från studie- och vägledning i gymnasieskolan.

Förutom dessa upptäckter ovan visar den här studien att många ungdomar bestämmer sitt yrkesmål under gymnasiegång eller efter gymnasiet. Detta kan tolkas att den här perioden har en stor betydelse för ungdomar och det finns därför ett stort behov av vägledning, speciellt för ungdomar som har svårt hitta sitt vägval eller sitt yrkesmål. Realiteten är att det saknas fullgott stöd och behov vid den här viktiga övergången med utgångspunkten i ungdomars berättelse i den här studien. Lidström (2009) kritiserar också att individen i det moderna samhället konfronteras med en mångfald av val samtidigt som det erbjuder lite hjälp om vad som bör väljas.

Denna brist kan bero på individualisering och ungdomars eget ansvar för planering för sin framtid som nämnts i inledningen. Då kan man undra utifrån den här studien om alla ungdomar verkligen är mogna att ta detta ansvar. Lidström (2009) diskuterar att ”det finns en diskrepans mellan de unga vuxnas norm om arbete som ett individuellt projekt och att vara en fri individ som gör egna val” (s.123).

En av möjliga åtgärder för ungdomar att undvika att fastna i *stabilare mönster i utanförskap* (Lidström, 2009) eller vara vilsna i samhället kan det vara att utöka studie- och yrkesvägledning rollen i gymnasieskolan. Detta som skrivs i skollagen och som Skolverket belyser att inte bara studie- och yrkesvägledare utan all personal i skolan bör bidra till vägledning för sina elever. Genom detta kan det möjligtvis förhindra ungdomar att gå vilse i samhället på förhand. Jag fick ett tillfälle att prata med en av de kvinnliga informanterna angående den här studien och hon påpekade starkt att gymnasieskolan definitivt inte bryr sig om elevernas liv efter gymnasiet. Hon kommenterade ytterligare att vi eleverna känns som att kastas ut i samhället och skolan bara säger ”hej då!”.

Insatser för studie- och yrkesvägledning i gymnasieskolan bör inte endast gälla om studie- och yrkesvägledare utan hela skolans personal och vårdnadshavare så som skollagen och Skolverket skriver (Skolverket, 2009, 2012). Detta är på grund av att ungdomar kan etablera sin egna självbild och självförtroende genom att få stöd och råd från olika *signifikanta andra* (Ahlgren, 1999). Förutom detta, om man beaktar den livslånga vägledningen som nämnts ovan (se 3.2.1), bör det finnas ett starkt samarbete mellan studie- och yrkesvägledning i skolan, Arbetsförmedlingen och arbetsmarknaden.

Problemet som påvekas ovan bör få mer uppmärksamhet i samhället. Det är därför definitivt värdefullt att fortsätta forskning inom detta område med flera djupare analyser. I form av kvalitativ forskning med ett stort antal av ungdomar än den här studien borde bidra mycket till att få uppmärksamhet i samhället för att lösa detta problem.

Referenslista

Adolfsson, K. & Thelander A. (2006). *Vad ska du bli när du blir stor?: Studie- och yrkesval hos elever på gymnasiets studieförberedande program* (Kandidatuppsats), Malmö högskola, Lärarutbildningen, Individ och samhälle. Tillgänglig:

<http://dspace.mah.se/bitstream/handle/2043/2506/examensarbete.pdf?sequence=1>

Ahlgren, Rose-Marie. (1999). Det subjektiva yrkesvalet. i Tom Hagström (Red.). *Ungdomar i Övergångsåldern - Handlingsutrymme och rationalitet på väg in arbetslivet* (s.89-108). Lund: Studentlitteratur.

Arbetsförmedlingen. (2012). *Uppdraget*. Hämtad från <http://www.arbetsformedlingen.se/Om-oss/Var-verksamhet/Allmant-om-oss/Uppdraget.html>

Dresch, James & Lovén, Anders (2010). Vägen efter grundskola, i Lisbeth Lundahl (Red.). *Att bana vägen mot framtiden - Karriärval och vägledning i individuellt och politiskt perspektiv* (s.37-61). Lund: Studentlitteratur.

Fjelkner, Metta. (2011). *Studie- och yrkesvägledning allt viktigare i skolan*. Lärarnas Riksförbund. Tillgänglig:

<http://www.lr.se/opinionpaverkan/debattartiklar/arkiv/studieochyrkesvagledningalltviktigareiskolan.5.2016f72912cf22d5e9080008443.html>

Fransson, Karin & Lindh, Gunnel. (2004). *Ungdomars utbildnings- och yrkesval - egna och andras ögon*. Stockholm: Skolverket.

Goldstein-Kyaga, Katrin. (1999). Reggae eller rock som etnisk markör. i Tom Hagström (Red.). *Ungdomar i Övergångsåldern - Handlingsutrymme och rationalitet på väg in arbetslivet* (s.30-57). Lund: Studentlitteratur.

Gustafsson, Ulla Arnell. (1999). Från utbildning till arbete. i Tom Hagström (Red.). *Ungdomar i Övergångsåldern - Handlingsutrymme och rationalitet på väg in arbetslivet* (s.12-29). Lund: Studentlitteratur.

Hagström, Tom. (1999). Ungdomars förhållningssätt till arbete. i Tom Hagström (Red.). *Ungdomar i Övergångsåldern - Handlingsutrymme och rationalitet på väg in arbetslivet* (s.109-134). Lund: Studentlitteratur.

Jonsson, Britta. (1999). Unga vuxna, deras livsprojekt och tankar om framtida yrke. i Tom Hagström (Red.). *Ungdomar i Övergångsåldern - Handlingsutrymme och rationalitet på väg in arbetslivet* (s.58-87). Lund: Studentlitteratur.

Lidström, Lena. (2009). *En resa med osäkra mål: Unga vuxnas övergångar från skola till arbete i ett biografiskt perspektiv* (Doktorsavhandlingar i Pedagogiskt arbete nr.30,

Doktorsavhandlingar inom den Nationella forskarskolan i Pedagogiskt Arbete nr.18) Umeå:
Umeå universitet.

Muhr, Katarina. (2013). Alltjämt sned könsfördelning. *Spionen: Nyheter för studenter vid Göteborgs universitet*, nr 1, s. 12-13.

Regeringen. (2007). *En jobbgaranti för ungdomar*. Hämtad från
<http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/80247>

Skolverket (2009). *Allmänna råd och kommentarer om studie- och yrkesorientering*.
Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.

Skolverket. (2012). *Europeiskt nätverk för livslång vägledning*. Hämtad från
<http://www.skolverket.se/skolutveckling/syv/europeiskt-natverk-for-livslang-vagledning-1.125569>

Skolverket (2011). *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.

Skolverket (2010:350). *Skolverkets lägesbedömning 2010 Del 2 - Bedömningar och slutsatser: Förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, skola och vuxenutbildning*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.

Skolverket. (2012). *Studie- och yrkesvägledning*. Hämtad från
<http://www.skolverket.se/skolutveckling/syv>

Staffan, Stukát. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Trondman, Mats. (2011, 25 oktober). *Unga blir vuxna allt senare* [Podcast]. Hämtad från
<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=91&artikel=4765543>

Trost, Jan. (2012). *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur.

Bilaga

Enkätformen som skapades i Google Drive

<https://docs.google.com/forms/d/1SrIW9Zl6WktzLypZomcLBSWVkr9yPTyjc0FJniuBdwU/formResponse>

Hej,

Denna enkätundersökning innehåller frågor som vill ta reda på vilka faktorer som påverkar ungdomars övergång från skola till arbetsliv, samt hur studie- och yrkesvägledning i samhället kan förbättras för att hjälpa ungdomar. Undersökningen kommer att användas som material i ett examensarbete som jag utgör under min lärarutbildning.

Du kommer att få vara anonym och du kan frivilligt avbryta din medverkan. Alla dina uppgifter behandlas konfidentiellt.

Enkäten omfattar 26 frågor både fasta och öppna frågor.

Jag är mycket tacksam om du kan svara denna enkät senast 24:e mars.

Om du har frågor, är du välkommen att kontakta mig:

takae.dubar@xxx.com

mobil: xxx-xxx xxx xx

Tack så mycket för din medverkan!

Takae Dubar

Göteborgs universitet

Institutionen för Pedagogik och specialpedagogik

1. Kön

- kvinna
- man

2. Ålder

3. Vilken är din hemstad?

4. Ditt ursprung

- Sverige
- Övrigt:

5. Din mors ursprung

- Sverige
- Övrigt:

6. Din fars ursprung

- Sverige
- Övrigt:

7. Din mors sysselsättning

- Arbetar fulltid
- Arbetar deltid
- Arbetar och studerar
- Studerar
- Mammaledig
- Arbetssökande
- Övrigt:

8. Din fars sysselsättning

- Arbetar fulltid
- Arbetar deltid
- Arbetar och studerar
- Studerar
- Pappaledig
- Arbetssökande
- Övrigt:

9. Vilket gymnasium gick Du ut ur?

10. Varför valde Du just detta gymnasium? Du kan välja fler svarsalternativ.

- Från ditt intresse
- Rekommendation av föräldrar, syskon eller släktingar
- Rekommendation av vän eller väninna
- Rekommendation av studie- yrkesvägledare i grundskola
- Rekommendation av lärare
- Närhet från hemmet till skolan
- Övrigt:

11. Vilket program gick Du?

12. Varför valde Du just detta program? Du kan välja flera svarsalternativ.

- Lätt att få jobb i framtiden
- Från ditt intresse
- Rekommendation av föräldrar, syskon eller släktingar
- Rekommendation av vän, väninna
- Rekommendation av studie- yrkesvägledare i grundskola
- Rekommendation av lärare
- Övrigt:

13. Kan Du kortfattat berätta vad Du har gjort efter Du gick ut gymnasiet och fram till nu?

14. Varför valde Du sysselsättningen som Du har just nu?

15. Har Du ett drömyrke?

- Ja
- Nej

Efter svaret "Ja" till frågan 15

16. Vad är ditt drömyrke?

Efter svaret "Nej" till frågan 15

16. Vad är orsaken till att Du har inget drömyrke?

17. Har Du ett yrkesmål i framtiden?

- Ja

- Nej
- Jag har uppnått mitt yrkesmål

Efter svaret "Ja" till frågan 17

18. Vilka faktorer hade Du för att bestämma ditt yrkesmål? Du kan välja flera svarsalternativ.

- Lätt att få jobb i framtiden
- Ditt intresse
- Rekommendation av föräldrar, syskon eller släktingar
- Rekommendation av vän och väninna
- Rekommendation av studie- och yrkesvägledare
- Övrigt:

Efter svaret "Nej" till frågan 17

18. Vad är orsaken till att Du har inget yrkesmål?

19. Vid vilken ungefär tidpunkt bestämde Du dig för ditt yrkesmål?

- När jag var liten
- När jag gick i grundskolan
- När jag gick i gymnasiet
- Efter jag gick ut gymnasiet
- Övrigt:

19. Vilket stöd och hjälp behöver Du för att bestämma ditt yrkesmål just nu från samhället, det vill säga från Arbetsförmedlingen och kommunala ungdoms- och arbetsmarknadsenheter samt vägledningscentrum? Du kan välja flera svarsalternativ.

- Mer information om olika yrken
- Tillfällen att prova på eller praktisera inom olika yrken
- Tillfällen för att prata med någon som kan vägleda dig
- Möjlighet att få jobb
- Övrigt:

Efter svaret "Jag har uppnått mitt yrkesmål" till frågan 17

18. Vilket är ditt yrke som Du har uppnått?

19. Hur har Du fått ditt nuvarande yrke?

- Genom att ansöka jobbet på annonser
- Genom att kontakta företaget genom e-post eller telefon
- Kontakta företaget genom att knacka på deras dörr
- Genom Arbetsförmedlingen
- Genom mor, far, syskon eller släkt
- Genom vän eller bekant
- Genom praktik

Övrigt:

20. Med vem pratar Du mest om din framtid? Du kan välja flera svarsalternativ.

- Mor, far, syskon eller släkt
- Vän eller väninna
- Pojkvän eller flickvän
- Sambo
- Lärare
- Studie- yrkesvägledare
- Arbetsförmedlare
- Övrigt:

21. Hade Du behov av studie- och yrkesvägledning när Du gick i din gymnasieskola?

- Ja
- Nej

Efter svaret "Ja" till frågan 21

22. Hur upplevde Du hjälpen?

Efter svaret "Nej" till frågan 21

22. Varför hade Du inget behov av studie- och yrkesvägledning när Du gick i din gymnasieskola?

23. Har du kontaktat Arbetsförmedlingen, kommunala ungdoms- och arbetsmarknadsenheter eller vägledningscentrum?

- Ja
- Nej

Efter svaret "Ja" till frågan 23

24. Hur upplevde Du kontakten?

Efter svaret "Nej"

24. Varför har Du inte kontaktat?

25. Hur värderar Du arbete och dess roll i ditt liv? Du kan välja flera svarsalternativ.

Arbete som en del i din livsfilosofi (livsåskådningen, de ideologiskt och existentiellt sökande)

Arbete som utmaning, avancemang och kompetensutveckling, specialist och karriärist

Arbete som en personlig utveckling i yrket och varierat arbete, de praktisk-tekniska och vårdinriktade

Arbete som tillfällig försörjning, sökande och/eller löst förankrade

Övrigt:

26. Övrigt du önskar kommentera.

